

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1947

ARBEJDER HØJSKOLEN

NUMMER 33

DECEMBER 1947

Eleverskrift

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

Udgivet af

ELEVFORENINGERNE I SAMRAAD MED

ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

R E D A K T I O N

Oluf Bertolt	Viggo Molin-Nielsen
Chr. Christiansen	Hj. Gammelgaard
Hans Holm	M. P. Jensen
Ernst Larsen	Svend Anker Larsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

MENNESKETS STEMME	
<i>Af Orla Bundgård Povlsen</i>	5
OMKRING ARBEJDERSANGBOGEN	
<i>Af Hjalmar Gammelgaard</i>	10
BAG PIGTRAADEN	
<i>Af Poul Hansen, Grenaa</i>	15
VED TORMOD JØRGENSENS DØD	
<i>Af Oluf Bertolt</i>	20
ET TIAAR RUNDET	
<i>Af Gunnar Mikkelsen</i>	29
FRA VARDEVEJ TIL STORMGADE	
<i>Ved Oluf Bertolt</i>	31
SLYNG OM JORD EN KÆDE	
<i>Af Oluf Bertolt</i>	44
ROSKILDE HØJSKOLE SOMMEREN 1947	
<i>Af Hjalmar Gammelgaard</i>	50
ROSKILDE ELEVFORENING	58
ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING...	59
UDEN TYNGENDE LÆRDOM	
<i>Af Erik Hauerslev</i>	61
PERSONALIA	63

DANSK ANDELS TRYKKERI . KØBENHAVN

Menneskets Stemme

En Prolog

*Det er ikke for at sige komme ord jeg er kommen.
Hvis I tror jeg er kommen her for at bringe
et beskedent bidrag av skønt bedrag
til hygsomheden og underholdningen
for kaffen og den varme seng,
da vil jeg be jer om med det samme:
gaa hjem til lænestolen og de lune stuer,
hvor Gud er noget i en kryds og tværs.*

*Tro ikke jeg er kommen
saa vidt som til at staa her,
bare for at synge smukke sange
om den slags tryghed,
der gør en pyntet løgn av stjærnerne,
eller om aarets forskellige højtider —
om solhverv eller Sct. Hans
eller om foraaaret — er der da nogen
som har lovet foraar til vore hjerter?
Og hvem siger at der er et solhverv!*

*De smaa, smukke sanges tid er forlængst forbi,
og vil ingen vide derav, da maa enhver bedroves
med at faa knust sin bedrovelighed
av andre og stærkere sange,
sange som rummer den latter I ler,
som rummer den sorg I græder ud
eller den smerte I larmer ad —
min er den latter, min er den sorg,
min er den smærte i larmer ad.*

Og om een av os var gaaet galt
ved at komme just til jer —
hvem!
Det er eet og det samme.

Kender I menneskets stemme.
Den ruller som ekko mellem
fjærne seklers klippekamme,
staar som vildfarne skrig
mellem ældgamle avgrundes vægge —

kunne den raabe jeres ord
tilbage i mørket vi kommer fra,
eller fremad som en hilsen
til en solopgang over seklernes takkede tinder —
dine ord for fem minutter siden
eller hver enkelts tanke nu?

Vil din tanke sige mig som saa ofte før
at vi er fremmede for hinanden her,
saa lad mig ved solopgangen imorgen
høre dit hjertes stemme i den sag,
imorgen naar du ved, at din skæbne er min saa lig,
og mer end du kunne frygte eller haabe.

II.

Dette er vel værd at minde om:
vi kom alle lige langvejs fra
blot for at kunne mødes midtvejs, her,
til bekræftelse av færdens alvor og skønhed,
givende hinanden anelser om dens uendelighed
ved et stærkt og hastigt haandtryk,
ved et hovedkast og et muntert smil
og ved betydningsfulde kys.
Snart skilles vi atter og gaar hver for sig
mod ukendte maal med noget av hverandre i varetægt.

Mange kom paa færdens ud i mørket og kulden
og fo'r vild i en vinterskov av sorte stammer,
der hjælpeløst rakte en rædsel
av svindsottige, halvvisne arme efter dem
og efter himlen.

Jeg kommer fra saadanne skove, fra dette mørke,
men lidet kunne jeg ane at disse trolde træer
var tidernes mennesketanker
lokket av mulde i higen mod falske symboler,
stukket i sandgrund efter udrundne timeglas,
sluttelig staaende her omkring et faustisk træ
som raslende kulturplanter, hvis eneste haab
blev kunstlig befrugtning ved fluer
fra døgnenes ruindynger
og som i den kolde febers fantasier
fattede den vældige plan
om en rationaliseret raaddenskabsproces.
Her staar de, tænkte jeg, froslbundne;
bladene er borte fra grenene og ligger visne,
gule og indskrumpne som gamle akter.
Raadyrenes muntre, halvt frygtssomme færd mellem stammerne
er standset ved bragende skud.
Fuglestemmerne, som jeg hørte i et foraar
der synes mig aarhundreder tilbage,
er forstummet og har efterladt en gold stilhed
der staar fuld av mekaniske imitationer.

Og hvis der er een eller anden som ønsker at eje,
til minde om morgenrøden som var,
en død solsort — eksperter kan udstoppe den —
saa har jeg den med mig her.
Den laa paa en sti mellem stammerne i det sidste foraar
under reden med de dunede, snart døende unger.
Jeg saa den gispe og slaa krampagtigt med vingerne
og komme til kort i kampen mod en altfor død ting;
dens gule næb hade aabnet sig
som et sollysreflex i en blodig taare.

Og kun de fortabte i verden,
de smaa i reden under træets vældige krone,
ville kunne forstaa den avmagt
som bøjede mine knæ foran den døde fugl.
Endnu mærker jeg den døde mors varme blod
i mine kolde, magtesløse hænder.

— Er der forresten nogen her som skyder solsorte,
disse gryets varslere,
disse travle i det inderste av dagenes buskads,
disse udholdende som ville

at dagenes lys aldrig maatte dø for os —
mange, ved jeg fra færden i vor skov,
mange øvede øjet til endnu frygteligere fremfærd
ved at skyde vingede væsener —

derom bar Europas marker spor
ved menneskeblod i de dybe furer

Mine fødder har snublet her,
tunge av blod og bly.
Men jeg maatte videre frem,
frem over markernes nedtrampede grønne spirer,
over de vindblæste, uvsvedne agre;
jeg maatte ha dette bag mig.

Og tilsidst var Europas agre,
efterat døden hade høstet sin høst
og efterat den hade pløjet sin efteraarsfure
— tilsidst var her sne saalangt jeg saa,
ode saalangt jeg kom.

III.

Lidet kunne jeg ane at dette var hjærternes agre,
saaledes omgærdet av pigtraadshegn
at jeg ikke kunne nærme mig dem

Og hver knudret sti jeg siden fandt, hver vej,
syntes kun at ville lede mig udenom,
udenom — altid udenom menneskenes hjærter.
Saa ensomt var der at gaa.

I mørket kunde det hælde at jeg mødte,
ja, mødte een av jer ved hegnet,
og vore hænder søgte ivrigt skælvende at mødes,
men kun for bestandig at rives tilblods;
og i det første morgenlys veg vi
forskræmte over alt det blod,
slagmarkernes —
aah, da veg vi ausvarsfrygtende fra hinanden.

*Vi var hjælpeløst ensomme,
og det blev vor paradoksale
og jammerlige fællesskæbne.
Men lidet gjorde endda dette forfærdelige,
som er Guds smærtelige arbejde
med endelig engung at skabe mennesket —*

*lidet gjorde endda latteren og graaden,
hvis karikaturer ligger og lurser overalt efter os,
lidet skal vi anfægtes av træernes nøgne grene,
vort faustiske stamtræ har vel lange rødder,
men se paa de døde raadyr,
der før løb frygtsom om som unge piger,
lyt til den tause solsort —
sin fløjte har den gemt under den dode vinge;
se paa de øde agre,
de blødende fødder,
hele denne Satans gudløse færd
paa søgen efter Gud i dig —
den er dog umagen værd saa sandt bare een vej,
ogsaa om det skulle være den bitreste,
førte til dit, førte til jeres hjærte.*

*Gærne ville jeg da
imorgen gaa turen endnu engang.*

*Og det skal du huske imorgen ved solopgang:
du har eet og andet at betro mig.
Da skal du tale, og dine ord
skal lyde med min stemme.*

Bundgård Poolsen.

Omkring Arbejdersangbogen

AF HJALMAR GAMMELGAARD

DEn lille røde Bog, hvor Konvaller skyder op af Lyren i Storstadsbaggaarden paa næsten fikserbilledagtig Maade, er nu kommet i 5. Udgave, hvormed det samlede Oplag er naaet op paa 150.000, en ikke ringe Sukces. Hvor uundværligt Led, Sangbogen er blevet i det kulturelle Arbejde, mærkedes, da Typografstrejken, Papirmangel m. m. sinkede Udgivelsen adskillige Uger, efter at det foregaaende Oplag var udsolgt.

Siden A. O. F. for 21 Aar siden udsendte første Udgave — med 245 Sange — var 3 Tillæg føjet til, saa at Antallet var naaet op til 328. Dette havde gjort Bogen ret upraktisk i Brugen. Nu er samtlige Sange opført i ét Alfabet, hvorved denne Géne er bragt ud af Verden. Men samtidig har den undergaaet en gennemgribende Omarbejdelse, idet en Række Sange, som enten havde vist sig som »dødt Stof« eller som synes i ringe Kontakt med vor Tids alvorlige Karakter, f. Eks. ved et stærkt »militant« Præg, er blevet erstattet af andre, der enten allerede har vundet stor Yndest, eller staar som Udtryk for, hvad der bevæger sig i Tiden.

Denne Sangbog er ikke Resultatet af en højtidelig »Salmebogskomiteés« Arbejde, men blevet til ved, at en Kreds af sangglade Mænd, Lægfolk paa saavel det litteraturhistoriske som det musikteoretiske Omraade, næsten bogstavelig har sunget sig igennem den. Hvad der straks fængede, kom med — og for at skaffe Plads — Bogen maatte helst holdes inden for sit tidligere Omfang — maatte *det* stryges, som fandt mindst Genklang. Denne Metode er naturligvis ganske uvidenskabelig, men neppe den daarligste, naar det drejer sig om at skabe en levende Sangbog. Det kan have smertet en eller anden Forfatter at se et kært Barn sat tilside for andres Børn, men Sagen, Helheden, maatte være det afgørende for Udvalget, og megen Resignation maatte mobiliseres for ikke at sprænge Rammerne.

Det værste man kan sige om den ny Arbejdersangbog er netop dens Begrænsning. Det danske Folks Sangskat tælles i Tusinder, og ud over de 330, der nu er

med, vil det falde ethvert syngende Menneske let at nævne Snese, maaske Hundreder, som han savner. Jeg kan ikke dy mig for at nævne Savnet af den fabulerende Vise, der til alle Tider har været folkekær, lige fra Middelalderens fornemme Adelsviser, til de hos Julius Strandberg udkomne Karle- og Pigekammervisere: »Paa grønklædt Bakke sad Hjalmar saa tavs«, »Det var paa Taasings de grønne Enge, at tvende Elskende maatte blegne« og mange andre. Fra vor Skoletid har de fleste af Historien bedst bevaret det, de fik ind paa Sangens Vinger; om Kolumbus, der »leged ved Havets Rand«, om Gustav Adolf, »der brød for en Konge sin Lanse, som kroner med evige Kranse«, og »den Gang te di ved Kjøvenhawn mø Amraae Nielsen drowes«, om »Munkholm, der er Nordens St. Helena«, for ikke at tale om den lange Række af bibelhistoriske Sange. Men den fortællende Visers Felt er saa uhyre, at man lige saa godt helt kunde opgive at lade den være repræsenteret.

Men lad os se paa, hvad der da er i Bogen, og hvad der giver den sit særlige Præg.

Ja, fremfor vore andre større Sangbøger har den først og fremmest — som i alle de tidligere Udgaver — den egentlige Arbejdersang. Først og sidst maa nævnes Pionertidens Sange, Overbys, Fr. A. Hertz', Saxo Wiegells, Emil Wiinblads. De hører til Arbejderklassens ædleste Arvegods, og de hænger ikke som falmede Portrætter i et Anegalleri, nej de lever den Dag i Dag. Og død vilde den Bevægelse være, der fornægtede sit Udspring. Lad Formen end være ubehjælpelig og Indholdet dunkelt i »I Flugt gaar Tiden over Livets Bølger«, saa banker der dog i den et Hjerte og lever et Haab, som aldrig forfejler sin Virkning i en Arbejderforsamling. Og interessant er den i øvrigt ved sit Syn paa Grundlovens Løfter om »den gyldne Friheds solbestraalte Dag, som gav mit Liv sit Værn, min Stand et Panser mod Uret og — mit Brød en bedre Smag«. Eller den glade Lørdagften-Stemning i »Enhver som har traadt sine Børnesko«, om ham der »er paa Gaden og midt i Balladen«.

Linien i og Stemningen fra 70erne er ført videre i Sange som Oskar Hansens: »Naar jeg ser et rødt Flag smelde« og »Naar et Dagværk er endt«, der vist begge maa siges at være blevet klassiske. Man kunde ønske dem lige saa gode Melodier, som dem Otto Mortensen har skrevet til samme Forfatters »Der er Borge, hvor før kun laa Tomter i Grus« og »Friske Tid, hvor Sommervinde suser over Land«. Men de nu brugte Melodier er sikkert vokset lige saa fast sammen med Teksten, som Krøyers heller ikke helt gode Melodi med »Der er et yndigt Land« — saa her er Reformere sikkert udelukkede for lange Tider.

Det vilde være interessant at følge Arbejderbevægelsen gennem dens bedste Sange, men dertil er Stedet ikke her. Ogsaa den socialdemokratiske Ungdomsbevægelse har sin lange Række af Sangere: Fr. Andersen, Oskar Hansen, Fr. Dalgaard og mange

flere. Der er Haandværkersange, Drachmanns, Rantzaus o. fl. Og der er Sange, som har sin særlige Betydning for enkelte Fag eller Grene af Arbejderbevægelsen; ogsaa fremmede Landes Arbejdersange.

Men ud over denne egentlige Arbejdersang, der maa betegnes som Samlingens Kerne, er der meget mere. Arbejdersangbogen har fra første Færd været paa Linie med Mottoet »Danmark for Folket«. Det skal f. Eks. nævnes, at Bogen indeholder 30 Sange af Jeppe Aakjær, 10 af Johan Skjoldborg, 11 af Holger Drachmann, 14 af Bjørnson, 10 af Hostrup, 8 af St. St. Blicher, 7 af Grundtvig og 7 af L. C. Nielsen. Det er Højskolesange, naturlyriske Sange, Vandreviser, mange af den Art, som en Kritiker engang lidt sarkastisk kaldte »verdslige Salmer« som priser Viljen (»At ville det er Sagen«), Udholdenhed og Mod (»Giv aldrig tabt«, »Om Stormen mod dig bruser«), Oplysning i Almindelighed, Bøger i Særdeleshed, Udvé og Hjemlængsel, Hjemmet og Hjemstavn. Sammenligner vi den danske Sang med f. Eks. svenske, tyske, franske, engelske, er dette Indhold vel netop det mest ejendommelige ved vor.

Det nye i denne Udgave, det som særligt præges af de 70 tilkomne Sange og Viser, er, at Døren er lukket videre op mod andre Folk, først og fremmest mod vore nordiske Naboer. Der findes ca. 90 Sange som er kommen til os ude fra, mere end dobbelt saa mange som i den første Udgave.

Man maa ikke undervurdere denne Udvikling, thi skal man faa Folk til at tænke og føle nordisk og almenmenneskeligt, er sikkert ingen Vej saa farbar som Sangens og Musikens. Den danske Sang har sin Rigdom, men den ejer ikke et Festbrus som det, der gaar gennem »Julia Djuplin« eller »Böljebyvalsen«. Den franske, den tyske, den amerikanske, den russiske Folkesang kan fortælle os mere om de Folk der har sunget dem igennem Slægtled, end mange Timer i Geografi. Og disse Sange slaar an. Man kunde kun ønske mange flere. Foruden de skandinaviske (Finland er i denne Udgave for første Gang repræsenteret, med 4 Sange, af norske er der 27, af svenske 25) er der en Del Sange paa Tysk og Engelsk. Ogsaa disse synges med stor Glæde — allerede paa et helt elementært Stade af Sprogkundskab, og de støtter denne.

Lad mig blandt disse nye Sange blot nævne tre, som er af en egen Storladenhed og Skønhed: Biskop Thomas af Strängnäs' »Frihed er det bedste Guld«, en 500-aarig »Grundlovssang«, og vel den, der maatte gaa af med Sejren i en Konkurrence om en fællesnordisk Nationalsang. Arnulf Øverlands stilfærdige og gribende Billede af Norges Natur og Folk: »Hvor åpne havet velter« og Axel Lundegårds: »Ej med stora later och starka ord«, alle med Melodier, som bærer Ordene højt. Og lad det være nævnet, at en af Folkeoplysningens første og ædleste Skikkelser i Norden, Henrik Wergeland, for første Gang er blevet mindet i denne Bog ved to af hans smukkeste Sange.

Men Rigdommen er saa stor, at det, jeg her har sagt, kun kan blive en Opfordring til enhver om at gaa paa Skattejagt.

Redaktionen af »Arbejderhøjskolen« har i sin Opfordring til nærværende »Anmeldelse« givet den Titelen »Omkring Arbejdersangbogen«. Dette om fransk Sprogbrug mindende Ord »omkring« frister mig til at sige et Par Ord om Sangens Brug.

Der gives en Sang for den Ensomme. »Syng dig glad«, sagde en gammel Kone i min Barndom til sin Datter, der var kommet i Huset at tjene hos en gal Kælling. I mørke Tider blev de Bondeviser til, der besang det eneste, som satte lidt Farve paa den graa Tilværelse, Elskov i Sorg og Glæde: »Det var en Lørdag Aften«, »Jeg gaar i tusind Tanker, jeg elsker den jeg ej kan faa«, »Jeg kan se paa dine Øjne, at du haver en anden kær«, »Og hvor er du nu kommen fra, hjerte lille Jeppe« og hundrede andre. Ogsaa denne Enesang har stadig sin Plads i Tilværelsen. Jeg har alle Dage selv sunget, mens jeg trak i Tøjet, og fundet, at det var en glimrende Morgenmikstur, der hjalp til at gaa Dagens Genvordigheder i Møde med større Livsmod og Humør. Jeg har raadet mine Elever til det samme, forhaabentlig med godt Resultat. Den blinde italienske Digter Salvaneschi skriver:

»Lev din Ungdom med Glæde. Fuglene synger skønnest om Morgenen. Men ogsaa i Middagsstunden og henad Aften skal en Sang ledsage dine Skridt — hver Aarstid har sin Blomst. Hvad det kommer an paa er, at man altid har en Melodi i Hjertet.«

Men først og fremmest tjener Arbejdersangbogen Fællessangen: »Men kun Sang af hundred slaar brusende mod Himlen«.

Sangen er en Magt. Man fortæller om Digteren Béranger, at man med sine Viser sang Bourbonerne ud af Frankrig, og det er vist ogsaa rigtigt, hvad man ofte har sagt, at Anton Melbys og Axel Henriques' Viser hidrog stærkt til at gøre Estrupiatet umuligt i Hovedstaden. Skandinavismen for snart 100 Aar siden var i meget høj Grad baaret frem af Sangen, og hvad den grundtvigske Højskoles Sange har betydet for Bondestandens Rejsning og Højnelse er almindelig kendt.

Allevegne er Sangen det bedste Tegn paa, at et Folk eller en Bevægelse er i Vækst og Grøde. Ikke dette, at man i Tide og Utide lirer de samme 10—20 Sange og Melodier af, men at man søger nye Rigdomme frem, nye Toner og nye Billeder. Her maa naturligvis gøres et stadigt Arbejde i Skoler, Foreninger, kammeratlige Kredse og — hvorfor ikke — paa Arbejdspladser.

»Sangen forener, idet den fortøner
Mislyd og Tvivl paa sin straalende Gang;
Sangen forener, idet den forsøner
kamplystne Kræfter i samstemmig Trang.«

Megen Generalforsamlingssurhed vilde forsvinde, om man først forenedes i Sang, der løfter op over Smaalighed og Kævl.

Maatte Arbejdersangbogen i stadig større Grad øve sin løftende, oplivende og styrkende Virkning i vore Kredse! «Der hvor Livet rører sig stærkest, venter Sejren».

Hj. G.

Der er Huse, der skal rejses —

Det gode Arbejdes Sang, af Oskar Hansen.

Livligt. Oskar Gyldmark.*

1. Der er Hu-se, der skal rej-ses, der er
Grøf-ter, der skal gra-ves, der er Jer-net, der skal svej-ses,- der er
me-get, der-skal la-ves. Bli'r vort Ar-bej-de stort el-ler rin-ge og
smaat, vil vi ge-re det kna-gen-de godt. 1-4. 5.

f marc. *f* *f marc.*

Detailed description: The image shows a musical score for a song. It consists of four systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The first system starts with the tempo marking 'Livligt.' and the composer's name 'Oskar Gyldmark.*'. The lyrics are: '1. Der er Hu-se, der skal rej-ses, der er'. The second system continues with: 'Grøf-ter, der skal gra-ves, der er Jer-net, der skal svej-ses,- der er'. The third system continues with: 'me-get, der-skal la-ves. Bli'r vort Ar-bej-de stort el-ler rin-ge og'. The fourth system continues with: 'smaat, vil vi ge-re det kna-gen-de godt.' and includes first and second endings marked '1-4.' and '5.'. Dynamic markings include 'f marc.' and 'f'. There are also accents and slurs throughout the score.

Bag Pigtraaden

Af Folketingsmand POUL HANSEN

Da det i Efteraaret 1945 blev klart, at de tyske Flygtninge maatte blive her i Landet i længere Tid, blev Flygtningeadministrationen oprettet under Johannes Kjærbøls Ledelse. En nærmere Undersøgelse af Flygtningelejrenes Forhold viste hurtigt, at en rent materiel Forsorg alene ikke slog til overfor Problemerne. Flygtningenes personlige Sorger i Forbindelse med en langvarig Indespærring i Lejrene maatte hurtigt presse rent psykiske Problemer frem i første Række, dersom man ikke i Tide søgte at afværge det.

Under Flugten mod Østersøhavnene og op til Danmark, som kom til at foregaa i den største Forvirring og under stadig Livsfare, blev Familiemedlemmer ofte spredt for alle Vinde, og de i Forvejen yderst tyndslidte Nerver fik endnu en Serie Rystelser. Enkelte velstaaende Flygtninge havde medbragt Beklædningsgenstande og andre Værdier, men det store Flertal af fattige Bønder og Landarbejdere fra Østprøjsen havde mistet alt. Mændenes Skæbne vidste man intet om. Af de godt 200.000 Flygtninge, som blev efterladt i Danmark, var omkring 50 pCt. Kvinder, 15 pCt. gamle Mænd og Invalidere og 35 pCt. Børn. Mange nære Slægtninge var blevet ramt af Krigshandlinger eller bukket under for Strabadserne paa Vejen herop. Hus og Hjem og Jord var tabt maaske for bestandig o. s. v. Rent bortset fra Skyldspørgsmaalet maatte disse Kendsgerninger give Flygtningenes Stemninger en dyb Undertone af Fortvivlelse og Magtesløshed overfor Skæbnens Tilskikkelser.

To Forhold maatte gøre det tvingende nødvendigt at gribe ind fra dansk Side: For det første afløstes Fortvivlelsen for Flertallets Vedkommende snart af en livsfarlig Sløvhed, som man maatte se paa med Ængstelse. Sløve Mennesker giver hurtigt op overfor Dagliglivets Krav til almindelig Renlighed. Vaccinationer kunde derfor ikke alene danne Bolværk mod den store Fare for Epidemier, som saadanne Tilstande maatte rumme, først for Lejrene og senere for den danske Befolkning. Der maatte nødvendigvis skabes en Ændring af Stemningsforholdene, dersom det hele skulde faa et nogenlunde anstændigt Forløb. For det andet kunde et Danmark, der vilde bevare sit demokratiske og humane Ansigt, ikke uden videre lade 200.000 Mennesker, selv om de var Tyskere, forsumpe i Sløvhed og dybtgaaende Vildrede med Hønsyn til Morgendagen. Vi maatte behandle dem ud fra et demokratisk Livssyn

og maaske først og fremmest derigennem søge at vinde dem for Udviklingen af et fredeligt og demokratisk Tyskland.

Oplysningsudvalget, som blev oprettet snart efter selve Flygtningeadministrationen, maatte se det som sin Opgave baade at *adsprede* og *oplyse*. Nogle af de Foranstaltninger, som derefter gennemførtes, tog Sigte paa det første, andre paa det andet og en hel Del paa begge Dele samtidig.

Eet bestemt Princip kom efterhaanden til at træde meget klart frem i Spørgsmaalet om det, man kunde kalde Stemningsplejen i Flygtningelejrene: *Vort Arbejde maatte vise en stigende Linie proportionelt med Indespærringens Langvarighed*. Det var ud fra dette Synspunkt, at vi i Foraaret 1947 for første Gang tilplantede et Areal paa omkring 30 ha i Lejrene med Tobak for at faa et nyt virksomt Middel til Imødegaaelse af den tredie Vinters Vanskeligheder. Hidtil havde Lejrlederne givet Flygtninge, der ønskede det, fem-seks Tobaksplanter hver til Udplantning i de mange Smaahaver. De blev passet og overvaaget med en næsten utrolig Omhu. I en stor Flygtningelejr med tilhørende Landbrug kom jeg engang over en gammel enlig østprøjsisk Landarbejder, som i et Hjørne af Møddingen omhyggeligt samlede Alje op i en Daase med et Potteskaar. Han blev først meget forfjamsket og ulykkelig, men fortalte dog, at det var til hans Have. Da han havde faaet et Stop, og vi havde røget en Pibe sammen, kom Fortroligheden. Med en Blanding af Ængstelse over at være taget paa forbudt Omraade, Trang til at vise Fortrolighed og Stolthed over Resultatet viste han mig omme bag nogle Skure og godt beskyttet af rustent Pigtraad seks utroligt store Tobaksplanter. De havde Læ op ad en Sydvæg og fik med passende Mellemrum et Stænk af den dyrebare Alje, og de lønede hans Anstrengelser med at vokse sig kæmpestore.

Men det forsløg naturligvis kun lidt. Mange høstede i deres Tobakshunger før Tiden, og Fornøjelsen varede vel som Regel kun nogle faa Uger. I Sommer har Pasningen af de omtalte Tobaksarealer givet en Mængde Beskæftigelse. Høsten skønnes at ville blive omkring 20 Tons, og i Øjeblikket indrettes i en Lejr i Aalborg en lille Tobaksfabrik til Fremstilling af Shagtobak, smaa Cigarillos og Cigaretter. Tobakken vil først og fremmest blive brugt som Belønning til dem, der som Lærere, Haandværkere o. s. v. yder en fuld Arbejdsindsats, en lille Ration bliver der nok til alle voksne. Vi gør dette baade for at gøre, hvad vi kan for at faa Lejrlivet til at gaa sin rolige Gang, og fordi en menneskeværdig Behandling er en langt bedre Lektion i Demokrati end direkte Propaganda. Flygtningelejrene er primitive i hele deres Indretning og byder i det hele taget paa mange Slags Afsavn. Paa den anden Side har alle indenfor Administrationen været enige om at gøre Behandlingen af Flygtningene saa human som muligt. Vi har ikke kunnet undgaa at have Flygt-

ningelejre i Danmark, men vi har maattet gøre vort Bedste for at undgaa, at de fik Koncentrationslejrenes unenneskelige Præg.

I Sommeren 1946 var Børneskolen i fuldt Sving i Lejrene, og vi arbejdede paa Oprettelsen af Ungdomsskoler. De mange ledige Børn og Unge havde i Begyndelsen betydet et utaaleligt Nervepres under de trange Pladsforhold i Beboelsesbarakkerne. Skolerne kom til at betyde en meget virkningsfuld Lettelse. Der blev mere Ro, og de mange Mødre begyndte at se mere forhaabningsfuldt paa Børnenes Ophold i Lejrene, fordi de nu lærte noget. Tilværelsen begyndte saa at sige at pege fremad igen, hvilket psykisk set var af ganske afgørende Betydning.

I en Flygtningelejr, hvor man netop var ved at faa en Ungdomsskole i Gang med teknisk Undervisning baade for Lærlinge paa de mange Haandværkssteder i Lejren og for de ufaglærte unge og med Skolekøkken og Syundervisning for de unge Piger, kom den kvindelige Leder af hele Ungdomsskolen hen til mig med den af Oplysningsudvalget udgivne Skoleplan i Haanden. Hun var egentlig uddannet som Tandlæge, men kastede sig nu med baade Forstand og Energi ud i Arbejdet for Skolen. Hun sagde: »Tro mig, det at den danske Regering har ladet en saadan Skoleplan udarbejde, som positivt søger at opdrage vores Ungdom til gode og nyttige Samfundsborgere, det er den bedste Tale for Demokratiet, I kan holde for os. Almindelig Propaganda har vi haft saa meget af.«

Den tyske Værnemagt efterlod en hel Del Biblioteker her i Landet, hvoraf en Del allerede tidligt havde fundet Vej til Flygtningelejrene. Det var i disse Biblioteker en uhyre Overvægt af militaristisk og nazistisk Literatur. Selv om man fra dansk Side ikke ønskede at indføre en udemokratisk Censur og derfor f. Eks. lod Flygtningene beholde, hvad de havde af private Bøger, saa var det dog nødvendigt at udsortere en Mængde af de værste Ting i Bibliotekerne og bygge dem op igen helt fra Grunden. Naar man tog Læsehungeren i Betragtning, saa det i Begyndelsen umuligt ud at skaffe de store Bogmængder, som skulde til for at skabe et ordentligt Biblioteksvæsen. Efterhaanden lykkedes det dog. Ret store Mængder blev købt antikvarisk. Bladene »Information« og »Frit Danmark« skaffede en Del ved offentlige Indsamlinger, Mindretalsbibliotekerne i Sønderjylland maatte gaa med til at aflevere 10—15.000 Bind. Disse Mindretalsbiblioteker viste sig forøvrigt at være endnu mere velforsynet med nazistisk Literatur end Soldaterbibliotekerne. Det var her ganske øjensynligt, at man havde forsøgt en fuldstændig Overfodring af Mindretallet. Mængder af disse nazistiske Bøger, som havde staaet i Bibliotekerne siden Midten eller Slutningen af 30'erne, havde forøvrigt kun været laant ud to-tre Gange ialt. Efterhaanden kom der ogsaa mange Boggaver fra Sverige og Svejts, saa Bogbestanden nu er oppe omkring 60.000 Bind. Bibliotekerne er et af de Steder, hvor der staaes i

Kø i Lejrene, selv om Flertallet af Flygtningene ikke har været vant til at læse. Mange af Bøgerne er daarligt indbundet og Sliddet er stort. Dette har efterhaanden medført, at alle de store Lejre har Bogbinderværksteder. I Oxbøl alene beskæftiges 40 Mennesker paa Værkstedet.

Paa dette Punkt har Flygtningelejrene givet en interessant Erfaring om Arbejdets store Betydning for Mennesket. Selv om Lejrene ikke kender Penge og Arbejds-løn, er der dog altid Mennesker nok, som uden Vederlag vil paatage sig en fuld Arbejdsdag alene for Arbejdsglædens Skyld. Der flettes Halmmaatter og Halmsko, der strikkes med utrolig Møje og Omlu Børnetøj og Sokker af Garnrester fra Textilfabrikkerne. I det hele taget har Lejrene efterhaanden faaet lange Rækker af Værksteder navnlig for Reparation af alle de nødtørftige Ting i en daglig Tilværelse.

Men selvfølgelig er Tilværelsen i en afspærret Flygtningelejr ensformig og trivial. Maden er kedelig, selv om den er sundhedsmæssig forsvarlig, Bevægelsesfriheden er stærkt begrænset, og det ser næsten umuligt ud at finde et Sted, hvor man blot et Øjeblik kan være sig selv. Derfor maa de Former for Adspredelse, man kan stille paa Benene, komme til at spille en stor Rolle. Lejrenes forskellige Teatre — fra Revy og Operette til den alvorlige Dramatik — Orkestrene og Sangkorene, Biograferne og Radioaflytningsstederne er alle af meget stor Betydning for Stemningsplejen. Hver for sig betyder de, at et meget stort Antal Mennesker er sat i Sving med Organisationsopgaver, med Prøver, Forarbejdelse af Kostymer og Kulisser o. m. a. Hvert optaget og flittigt arbejdende Menneske i Lejrene betyder et Plus for Ligevægten under den næsten endeløse Venten paa at komme hjem, medens paa den anden Side hver eneste Lediggænger frembyder en Fare for Uro.

Et af de sidste Stykker, som blev spillet paa Teatret paa Kløvermarken, var »Den politiske Kandestøber«. Scenen var, som i en senere tysk Oversættelse henlagt til Fristaden Danzig i Stedet for Hamborg, og det blev delvis spillet i en morsom Danziger-Dialekt. Det kan paa en Maade synes mærkeligt at anvende dette Stykke i en Flygtningelejr, hvor demokratisk Opdragelse skal forsøges. Stykket viser jo ingen Tiltro til det gode Omdømme hos Menigmand, som er Demokratiets Grundlag. Forsøget gik dog udmærket. Man morede sig over de Holbergske Løjer, og Hovedreaktionen var iøvrigt nærmest Beundring over, at man i Demokratiet frivilligt turde udsætte sig selv for en Kritik, som baade var skarp og lattervækkende. Stykket blev virkelig til en Lektion i Demokrati. Det var i Foraaret 1947. Et Aar tidligere turde vi ikke have ovovet det.

I Spørgsmaalet om mere direkte Oplysning om Demokratiet fandt vi snart frem til det Synspunkt, at vi intet vilde gøre, før Flygtningene selv bad om det. Ønsket om at faa noget at vide om Demokratiet kom ganske af sig selv. Først blev det gjort

med ganske enkelte Foredrag, senere ogsaa i Studiekredse. I Begyndelsen anvendtes en Oversættelse af Hal Kochs Bog: »Hvad er Demokrati?«

I en Indberetning fortæller Provst Hce-Andersen, Herlufsholm, som ledede en saadan Studiekreds i Karrebæksmindeljren, at der en Dag i Kredsen blev rejst Tvivl om, at Lande som U. S. A. og England var demokratiske, naar man saa nøjere efter. En ældre Flygtning rejste sig da op og sagde: »Der er cen Ting, som har overbevist mig om, at der er Demokrati i England, og det er, at de væltede Churchill. Dersom Hitler havde sejret, gad jeg nok se, hvor meget Arbejderbevægelse der vilde være blevet tilbage til at lave Opposition imod ham.«

Det vilde være at skyde ganske over Maalet at paastaa, at vi har gjort alle de tyske Flygtninge til Demokrater, men vi har opnaaet to værdifulde Ting: Der har i de 2½ Aar, vi har haft Flygtningene — hvis Antal i Mellemtiden er gaaet ned til 70.000 — under dansk Forsorg, været Ro i Lejrene. For det andet har mange af dem faaet Indblik i Demokratiets Væsen, som maaske senere kan faa Betydning og Værdi, naar de kommer hjem.

Poul Hansen.

Tyske Flygtninge i Skolen ved Sundet opfører Goethes »Faust« i Dekorationer og Dragter, som ogsaa er udført af Flygtninge.

Scenen forestiller Auerbachs Kælder i Leipzig med de lystige Svendes Drikkelag.

Ved TORMOD JØRGENSENS DØD

AF OLUF BERTOLT

Tidligere Forstander for Høng Højskole, Tormod Jørgensen, døde den 2. Oktober i sit Hjem i Brønshøj 71 Aar gammel. Ved dette Dødsfald sænker ogsaa Arbejdernes Oplysningsbevægelse Flaget.

Tormod Jørgensen blev i sin Ungdom grebet af en stor Tanke. Han satte sig selv og sin Skoles Eksistens ind paa at virkelig-gøre det, der havde været Grundtvigs Idé med Folkhøjskolen — at den skulde være en Skole fælles for hele Folket, ikke en Bondeskole, ikke en Kirkeskole, men en Højskole for vordende danske Borgere med personlig præget Undervisning om Samtidens Folkeliv — omfattende ogsaa vor egen Historie, vore Love og Indretninger — og givet »af de bedst skikkede Repræsentanter for de forskel-

lige Anskuelse i Folket«. En kort Periode samlede han Byarbejdere og Landboungdom Side om Side paa sin Skoles Bænke, og for virkelig at gøre Undervisningen alsidig, repræsenterende de forskellige Anskuelse i Folket, ansatte han, ikke i Dølgmaal, men som aabent vedkendt Led i Programmet, en rigtig rød Socialdemokrat som Lærer, nemlig den, der skriver disse Linjer.

Eksperimentet lykkedes ikke, men Tormod var en Mand, der stred for sine Ideer uden Tanke paa Omkostningerne. Og man kan godt sige, at denne Uforfærdethed kom til at koste ham hans Skole. I 1920, da Flertallet af Bondestanden og en god Del af den danske Højskoles Folk var Aktivister og Flensborgmænd, kæmpede han med samme aabne Pande for, hvad han for Alvor troede, nemlig at i

Grænsespørgsmaalet som andetsteds skal vi først og fremmest holde os paa Rettens Grund. Ogsaa det var med til at rejse Stormen mod ham.

★

Inden for den danske Folkehøjskole har der i Tidens Løb med Mellemrum rejst sig Diskussioner om, hvorvidt Højskolen, som den faktisk havde udviklet sig, var i Overensstemmelse med Grundtvigs Mening med den. En saadan Diskussion til Selvransagelse blussede op i Aarene omkring 1910—12—13, og en af dem, der mest lidenskabeligt kritiserede den typiske Højskole med dens ensidige Klientel, dens religiøse Baase-Væsen, var den særprægede og frisindede Præst og Højskoleforstander i Aagaard V. Brücker. Han sluttede Tormod Jørgensen sig til, som netop 1912 havde overtaget Høng Højskole efter sin Far, den gamle Anders Jørgensen. Han tog ivrigt — de ældre syntes med unødvendig Skarphed — Del i Debatten og forfægtede i Skrift og Tale Grundtvigs Tanker om en Samfundsborger-Højskole, det man har kaldt »Soer-Skolen« (fordi Grundtvig tænkte sig den fremkommen ved en Omdannelse af Sorø Akademi). En Række af sine Foredrag og Artikler herom samlede Tormod Jørgensen 1915 i Bogen »Den glade Kristendom og Skolen i Soer«. Det var ikke Stedet, Sorø, det drejede sig om, men Skolens Indhold og Formaal, at Højskolen opgav at være en Klasseklase og en religiøs Retnings Skole.

Da andre ikke syntes at ville gaa ind paa disse Tanker — Askov selv nægtede at stille efter at blive et nyt »Soer« — udarbejdede Tormod Jørgensen sammen med daværende Seminarielærer i Vordingborg Einar Munk en Plan for en »Sorø-Skole« i beskeden Format, og de to i Forening aabnede 1914 en udvidet Skoleafdeling i Høng efter de skitserede Linjer. Bl. a. fremhævede de stærkt Betydningen af Elevernes Selvarbejde, af alle Anskuelsers Møde, af fri Samtaler og Diskussion, særlig om Nutidens Samfundsforhold. Og de haabede, at denne udvidede Afdeling med Tiden ogsaa skulde kunne tjene som Uddannelsessted for vordende Lærere i det fri Oplysningsarbejde, for Journalister o. s. v.

Det gik en Række Aar, og da Tormod og Einar Munk, den sidste døde for nogle Aar siden, begge var dygtige, inspirerende Skolemænd, der supplerede hinanden paa en fortrinlig Maade, og der iøvrigt i Høng var flere andre gode Lærerkrafter, slog den udvidede helt godt igennem og var et i flere Henseender frugtbart Skoleforsøg. Men egentlige Byarbejdere kom der ikke paa den, og Krigstidens Vanskeligheder hidrog ogsaa til, at det ikke blev helt, hvad Tormod havde haabet og ventet. Efter Krigen, hvor han som nævnt var kommen i et Modsætningsforhold til en Del af dem, der ellers, man kan vist sige gennem et Par Slægtled, havde sluttet op om hans Skole, paa Grund af hans politiske Radikalisme og især hans Stilling til Grænsen,

begyndte der at vise sig svigtende Tilgang af Elever. Nu kunde han — som det er set med enkelte andre — have drejet sig efter Vinden og faaet den i Ryggen igen. En saadan Tanke laa ham fjern.

Der havde manglet et Led i Gennemførelsen af hans Skoleprogram, Læreren, der repræsenterede »de andre Anskuelser«. Nu skulde det tværtimod indføjes, selv om han var sig bevidst, at det kunde medføre den Risiko, at Landboerne i endnu større Tal lod ham i Stikken.

Jeg er ikke klar over, hvor længe han havde haft den Beslutning, eller hvor langt og bredt han havde søgt efter den Lærer. Men paa en eller anden Maade har dette Spørgsmaal faaet en særlig Vægt for ham. I Vinteren 1921—22 havde han i København flere Samtaler med fremtrædende Arbejderpolitikere og Fagforeringsfolk om sine Skoletanker, og de lovede alle at bistaa ham med at faa Arbejdere ud paa Høng Højskole. De har i hvert Fald bestyrket ham i, at det vilde hjælpe paa Sagen, om han, hvad jo forlængst havde været hans egen Tanke, fik en Lærer knyttet til Skolen, som kom fra Arbejdernes egen Kreds. Blandt de Folk, der viste Sympati for Tanken, var først og fremmest Folketingsmand I. P. Nielsen, men ogsaa K. K. Steincke, Fabrikdirektør Sven Trier, Tobaksarbejdernes Formand Chr. Jensen og Formanden for den socialdemokratiske Arbejderskole i København C. V. Bramsnæs.

Det var, om ikke jeg husker fejl, den sidste, som henledte Opmærksomheden paa mig. (Jeg er ked af, at min Ringhed kommer til at optræde saa ublufærdigt meget i dette Tilbageblik, men Tilfældet har nu villet, at jeg nødvendigvis maa med i Billedet). Jeg var ved den Tid Journalist ved J. P. Sundbo's Blad Vestjyllands Social-Demokrat, men havde indtil kort forinden været Lærer en Række Aar ved Esbjerg Arbejderhøjskole, som Sundbo ogsaa var Leder af. Bramsnæs mente, at jeg nok vilde være en Mand for Opgaven i Høng, om jeg da vilde paatage mig den. Der fulgte en livlig Telegram- og Brevveksling, Tormods Bror Eilif kom som Kurér til Esbjerg, jeg var selv en Tur i Høng o. s. v. Jeg var nemlig ikke synderlig opsat paa Sagen, og det meste af Sommeren gik. Jeg foretrak godt nok Højskolearbejde for Journalistik, nu jeg havde prøvet begge Dele, men det hele syntes mig temmelig utopisk. Navnlig troede jeg ikke rigtig paa, at det skulde lykkes at faa Byarbejdere i større Tal til Høng, og jeg vidste i hvert Fald, at Sundbo vilde modarbejde Planen; vilde Arbejderne paa Højskole, var der jo Esbjerg Arbejderhøjskole at ta paa. Men da jeg havde forsikret mig om, at »mine egne« i København virkelig gik ind for Tanken og var enig om dens Værdi, om ogsaa dens Skrøbelighed, og Bramsnæs og Hørdum, Social-Demokratens Forretningsfører, havde givet mig deres Ord for, at jeg om fornødent nok skulde faa mit tidligere Arbejde igen, om ikke ved Sundbos

Blad, saa andetsteds, tog jeg endelig mod Opfordringen. Maaske slog det Hovedet paa Sømmet, at min Kone uden Tøven sagde Ja.

Jeg forstod, at Tormod havde maattet overvinde en Del Betænkeligheder fra Einar Munks Side, men da vi endelig, min Familie og jeg, en regnfuld Oktober-Aften 1922 ankom til Høng, fik vi en saa overstrømmende Modtagelse af dem begge og af deres udmærkede Koner, at det gik os dybt til Hjærte. Det var næsten, som om Højskolens Fremtid nu var sikret og Sorø-Tankens Virkeliggørelse for første Gang stod for Døren. Vi blev indkvarteret i, hvad der dengang kaldtes »Dams Hus« og følte os snart hjemme, paa een Gang Led af en stor Familie og af en maalbevidst Sammensværgelse.

Tormod berejste ved den Tid Landet og talte i mange Forsamlingshuse — ogsaa ved større Møder som f. Eks. i Herthadalen — om Emnet: Land og By. I det Foredrag søgte han at vise, at »Landbrugsmaskinen Danmark« ikke kunde gaa som den skulde, hvis de to Hjul Land og By, Bonde og Arbejder, stod for langt fra hinanden og ikke greb rigtigt ind i hinanden. Der maatte mere gensidig Forstaaelse til, mere Godvilje, og Landboerne burde gøre Begyndelsen hertil. Tiden var efter hans Mening netop gunstig nu. I hvor høj Grad han i den Forbindelse direkte pegede paa sin Højskole som et Redskab til at skabe bedre Kendskab og Forstaaelse mellem de to Samfundsgrupper, ved jeg ikke, men det var jo i hvert Fald underforstaaet.

Om Øjeblikket iøvrigt var saa gunstigt, som han mente, kan man nu saa mange Aar efter stille sig tvivlende overfor. Tiden viste jo ogsaa, at han overvurderede Mulighederne. Det var i de haarde Krisaar efter Krigen, med den Neergaardske Tilpasningsregering ved Magten, en mægtig Arbejdsløshed og hvert Øjeblik drastiske Lønnedskæringer, i 1922 efter en voldsom og bitter Arbejdskamp. Samfundsklasserne stod skarpt overfor hinanden. Paa den anden Side var der indenfor Arbejderbevægelsen, som 1920 havde opnaaet 8-Timersdagen, en frisk Interesse for Oplysning, for den rette Udnyttelse af den øgede Fritid, og de Drøftelser var allerede i Gang, som et Par Aar senere førte til Oprettelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund. De Politikere og Fagforeningsfolk, der blev nævnt før, var alle ivrige for at vække de unges Interesse for at ta paa Højskole, og i Efteraaret 1921 havde vi faaet den Krag'ske Arbejdsløshedslov, der tilsagde Arbejdsløse Understøttelse under gunstige Vilkaar, hvis de udnyttede den ledige Tid til at ta paa Højskoler og Kursus. Ved Møder i København for Fagforeningstillidsmænd og Arbejdsløshedskassefolk blev Høng Højskole anbefalet, dog Side om Side med Esbjerg, og i Social-Demokraten indrykkede en uformel Komité bestaaende af Bramsnæs, I. P. Nielsen o. fl. Opraab med samme Formaal.

Dette satte ogsaa Frugt. Vi fik en halv Snes, mest københavnske, Arbejdere som Elever, og de blandede sig paa den nydeligste Maade med Gaardmands- og Husmandssønnerne — *men* af dem var der adskilligt færre end Aaret forud. Alligevel herskede der nogenlunde Fortrøstning; der var noget af den rigtige Soer-Skole over denne Vinter. Det kom ikke til at mangle paa Diskussioner om Samfundsspørgsmaal; af og til maatte vi Lærere gribe ind og lægge en Dæmper paa Lidenskaberne. Men Eleverne lærte af hinanden, og de hørte om Ting og drøftede Spørgsmaal, som vist næppe før var behandlet i Undervisningen paa en grundtvigsk Højskole. Jeg selv havde Fag som Samfundslære og -økonomi, Erhvervsgeografi, nyere Historie og Literatur foruden Dansk og Sprog og havde Timer baade paa den almindelige Højskole og paa den udvidede. Af og til vikarierede jeg ogsaa for Tormod og Munk paa Gymnasiet.

Det kan ikke nægtes, at jeg somme Tider i Begyndelsen følte, at Omgivelserne, Byens Befolkning saa paa mig som et mærkeligt Aabenbarings Dyr, eller at Skolefolket i denne Skoleby ventede, at jeg maatte præstere noget ganske særligt. I klar Erkendelse af min egen Begrænsning trykkede det mig noget. Det hjalp dog snart, at jeg dels kom saa godt ud af det med Eleverne og vist ogsaa klarede de Præsentationslejligheder, hvor jeg skulde tale for større Møder, nogenlunde. Jeg havde min fulde Frihed til at sige og lære, hvad jeg vilde, der var i saa Henseende aldrig Tale om Formaninger eller Begrænsninger fra Tormods Side, selv om jeg nok forstod, at han og Munk og endnu mere den ældre Lærer J. P. Jensen nu og da syntes, jeg kunde have været noget mindre udfordrende.

Jeg var dog dengang som nu af den Opfattelse, at Oplysning og Propaganda er to forskellige Ting, der har deres Berettigelse hver til sin Tid og paa sit Sted, men ikke bør blandes sammen. Saa det siger sig selv, at jeg gjorde, hvad jeg kunde for at udfylde den Plads som Lærer, der var tiltænkt mig og at afholde mig fra enhver Agitation. At jeg som Led i Samfundslæren gjorde Rede for Arbejderbevægelsens Plads og Rolle og for Socialismens Ideer etc. var jo kun, hvad jeg var antaget til. Det faldt ikke altsammen i lige god Jord. Landboeleverne forekom mig mindre opvakte end de Elever, jeg havde mødt paa Esbjerg Arbejderhøjskole. Til Gengæld var der blandt Københavnerne flere lyse Hoveder, som lavede svært op, og blandt dem især een, en Kusk ved Navn Viggo Eigtved. Han var en af dem, der baade bragte noget med og fik noget med sig igen.

Jeg kan ikke la være at fortælle, at han, da han efter Skoletiden i Høng — han kom igen ogsaa det følgende Aar — færdedes i sin Fagforening, ofte blev haanet som »ham, Højskoleprofeten«. Men da der en Tid senere blev Kludder i Regnskaberne ved en Kassersers Uredelighed, maatte Kammeraterne alligevel ha Bud efter

»Højskoleprofeten« for at faa Sagerne redet ud, og næste Fase blev, at Eigtved selv blev valgt til Formand for Fagforeningen. Senere som Forretningsfører indenfor Dansk Arbejdsmandsforbund viste han sin Forstaaelse af Oplysningens Betydning ved selv at virke som Skolemand ved Organiseringen af Arbejdsmandenes Ungdomsafdelinger. Han staaer i Dag som administrerende Direktør for det store Arbejderforetagende Mælkeriet »Enigheden«, en Stilling, der vender baade mod Landet og Byen.

Den følgende Sommers Pigeskole gik ogsaa godt, selv om der var yderst faa paa den udvidede Afdeling. Men Vinteren 1923—24 blev kritisk for Forsøget, da der kun meldte sig to—tre Arbejderelever; der var vistnok sket en Skærpelse af Betingelserne for at faa fortsat Arbejdsløshedshjælp. Men ogsaa Eleverne fra Landet var gaaet tilbage i Tal. Endnu en lille Sommerskole og saa en Vinter 1924—25, som blev afgørende. Da var Elevtallet dalet, saa Skolen ikke kunde føres videre. Den blev overtaget af de sjællandske Husmandsforeninger og omdannet til Husmandsskole, men fortsat med Tormod Jørgensen som Forstander. Einar Munk blev Ejer og Leder af Høng Gymnasium.

Jeg vil gerne fremhæve, at Tormod under disse Prøvelser aldrig rettede noget behrejdende Ord til mig. Han understregede ved enhver Lejlighed, at jeg havde røgtet *min* Part; han takkede mig tværtimod, fordi jeg havde villet sejle med paa Færden. Hvor besluttet han var paa at sige B, naar han først havde sagt A, viser bl. a. en lille Episode. I Foraaret 1925 havde Socialdemokratisk Forening i Høng uden mit Vidende opstillet mig paa Partiets Liste til Sogneraadvalget — jeg havde ikke været tilstede paa Mødet. Da Bestyrelsen bagefter kom og ønskede min Godkendelse heraf, sa jeg til Tormod, at jeg ikke havde noget imod, om de slettede mig. Jeg forudsaa jo ogsaa, at jeg inden længe vilde flytte fra Byen. Men Tormods første Tanke var: Det kan udlægges, som om du har været ude for et Tryk her fra Skolen, sig derfor hellere ja.

For mig rummer Høng-Aarene, nu for en 25 Aar siden, kun gode Minder. Det er vist sjældent, man oplever et saa lykkeligt Samarbejde og Sømmenspil mellem en Gruppe Mennesker, som det, der bestod mellem Flokken af Lærere og Forstandere i Høng. Og de Venskaber, der her blev knyttet, er af dem, der varer Livet ud. Ikke at alt forløb som en Idyl. Tormod var letbevægelig, kunde bruse op, efterlade en trykket Stemning. Han var ikke selv egentlig frodig, vi syntes nok, han af og til gentog sig selv. Men i det store og hele gød han Liv og Løftelse over Arbejdet.

Jeg vilde nødig fremkalde det Indtryk, at Tormod stadig var i Kampberedskab. Paa Bunden var han det elskeligste Menneske, fintmærkende over for alt, hvad der var grimt eller smudsigt; forekom sligt, f. Eks. blandt Eleverne, gjorde det ham

meget ondt. Allermest træder han maaske frem i min Erindring som den kærlige pater familias i hyggespredende Plysses-Morgensko, omsorgsfuld ikke blot for de nærmestes Ve og Vel, men hvis Tanker fulgte og lod os alle følge ogsaa de fjerne Slægtninges Glæder og Sorger i Norge, Finland, Amerika. Megen Ærbødighed viste han Mindet om sin Far, »Husmandsrejsernes Fader«, som der staar paa Stenen i Højskolehaven, og der bestod det smukkeste Forhold mellem ham og hans gamle Mor, hvis Død indtraf, mens vi var i Høng. Der var en egen Stemning i hans og Annas Stuer med Elise Konstantin-Hansens Fuglebilleder paa Væggene; uden noget som helst Forvarsel eller tilsyneladende ydre Anledning var de fyldt af den halve By, syntes vi, og Luften krydret af Kaffeduften og af de Anekdoter, som Dolleris og Munk overbød hinanden i at fortælle med underfundigt Lune. Og Tormods Latter rungede under Loftet. Jeg husker ogsaa mange festlige Aftener, hvor han og Eilif sang Duetter med deres mørke Stemmer eller Tormod, Harald og Lisbeth Grønberg spillede Trio paa Klaver, Violin og Cello. For min Kone og mig forekom Dagene indholdsrige og grødefulde med deres Afveksling og Oplevelser, interessante Talere og andre Gæster, Svensker- og Færingebesøg, Sang og Musik, Amatørteater og Folkedans og en Rosensky af tilkommende og opvoksende Børn.

Det var Tormod en stor Tilfredsstillelse, at jeg fik knyttet Forbindelser med Arbejderforeninger indenfor en stor Radius fra Skolen. Jeg medvirkede ved Arbejdernes Foredragsvirksomhed i Slagelse, Korsør, Kalundborg. Vi havde de unge Socialdemokrater fra Slagelse ude paa Søndagsbesøg. Da AOF blev organiseret, fik jeg overdraget Foredragserækker i Agerup og Kundby og satte Studiekredse i Gang i Gørlev og andre Steder. Baade Tormod og jeg talte ved Vilh. Rasmussens Højskolevirksomhed paa Fælledvej i København. Det var altsammen godt og vel, men Elever til Høng Højskole gav det som sagt ikke.

Tormod havde i Sverige lært Arbejdernes Oplysningsbevægelse at kende og paa Birkagården og Brunnsvik truffet Mænds om Beskow, Gunnäs, Hugo og Forsslund, i hvem han med Rette saa Aandsfrænder. Da Harald Jensen blev Leder af den nye AOF, kom vi straks paa fortrolig Fod. Jeg holdt Foredrag om AOF og skrev om dets Formaal og Virksomhed i Højskolens Aarsskrift. Harald Jensen gæstede os i Høng, og der var Planer fremme om, at jeg skulde knyttes til en Højskole, AOF var i Begreb med at købe, hvad dog ikke lykkedes. Da det blev klart, at vi maatte opgive Eksperimentet i Høng, var Tormod ivrig for, at jeg skulde kunne fortsætte mit Skolearbejde indenfor AOF, og det blev jo da ogsaa Udgangen.

Tormod Jørgensens Virksomhed som Højskolemand strakte sig over saa langt et Tidsrum, at det Par Aar, jeg her har givet et løst Rids af, kan forekomme som blot en Episode. Det var de dog ikke, snarere noget, der var en Fuldblindelse af en indre

Et AOF-Studielederkursus paa Høng Højskole i Juli 1926. Forstander Tormod Jørgensen sidder yderst til venstre paa 2. Række. I samme Række Gruppelederne Bertolt, Kolbjørn og Harald Jensen.

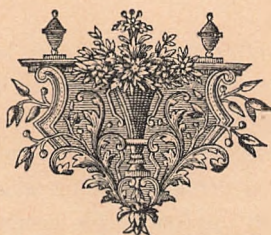
Nødvendighed. At Arbejdere og Bønder maatte kunne mødes og følges ad et Stykke — langt eller kort — det var en Grundtanke hos Tormod Jørgensen hele Livet. Et saadant Mødested, en fælles Opgave, saa han f. Eks. ogsaa i Grundskyldens Indførelse.

Naar hans Skib strandede efter en tilsidst noget hasarderet Sejlads, skyldtes det en ubegribelig Utaalsomhed hos de Kredse, der hidtil havde baaret det frem, Mangel paa Forstaaelse af hans helt igennem redelige Tankegang, Mangel paa den Godvilje, han havde efterlyst. Landboerne blev sat op imod ham og holdt deres Ungdom tilbage fra at søge Skolen, enten det saa skyldtes almindelig Tvivl om dens Værdi eller direkte Frygt for, at deres Ungdom skulde komme under skadelig Paavirkning. I Almindelighed blev der advaret imod den som en af »disse sociale Højskoler«, hvorfra Eleverne rejste hjem med Hovedet fuldt af Politik, men uden det rette Maal af Kristendom og Danskhed, hvor man altsaa med andre Ord gav dem »Stene i Stedet for Brød«. Naturligvis kom saa dertil det Forhold, at Arbejderne hellere søgte til deres egne Skoler og Oplysningsinstitutioner end ud paa en Skole, der for

dem stod som en »Bondeskole«, hvor meget det end blev forklaret, at det bestræbte den sig netop paa ikke at være.

Tormod Jørgensen virkede en halv Snes Aar som Forstander for Husmandsskolen. AOF holdt et af sine første Studielederkursus paa hans Skole en dejlig Sommer-Uge 1926. 1935 flyttede han fra Høng og bosatte sig i København, hvor han nu fik Tid til at skrive og udgav flere Bøger, den betydeligste maaske en stor Biografi af Frihedsmanden A. F. Tscherning. Ogsaa en smuk Levnedstegning af Vennen, den socialdemokratiske Folketingsmand og sønderjyske Politiker I. P. Nielsen foreligger fra hans Haand. Han skrev et Værk om Husmandsføreren Jens Holdgaard og fik overdraget at skrive om Jordlovsudvalgets Virksomhed gennem 25 Aar. Senest syslede han med sin Slægts og med Finderup Sogns Historie. Men desuden skrev han mange Artikler og Indlæg i Højskolebladet, særlig om Færøerne, hvis folkelige Selvstændighed i ham havde en trofast Forfægter.

Tormod Jørgensens Død vækker ret naturligt Minder tillive, Minder fra en bevæget Tid, men ogsaa om en god Mand. Han var en Forkæmper for sand Oplysning og anstændig Omgængelse mellem Mennesker. Selv var han utilbøjelig til at gaa paa Akkord, men han respekterede andres Anskuelse. Han saa en væsentlig Forudsætning for et virkeligt Folkestyre og Folkeliv i, at Modsætningerne vel bestaar, men at de kan »tale og dele sig tilrette«. I al sin Færd styrede han efter Retsinds ærlige Kompas. En usædvanlig Personlighed, en idealistisk Skolemand, som i sin Tid indskrev sit særlige Kapitel i Folkkehøjskolens Historie, men samtidig i Arbejderoplysningens.

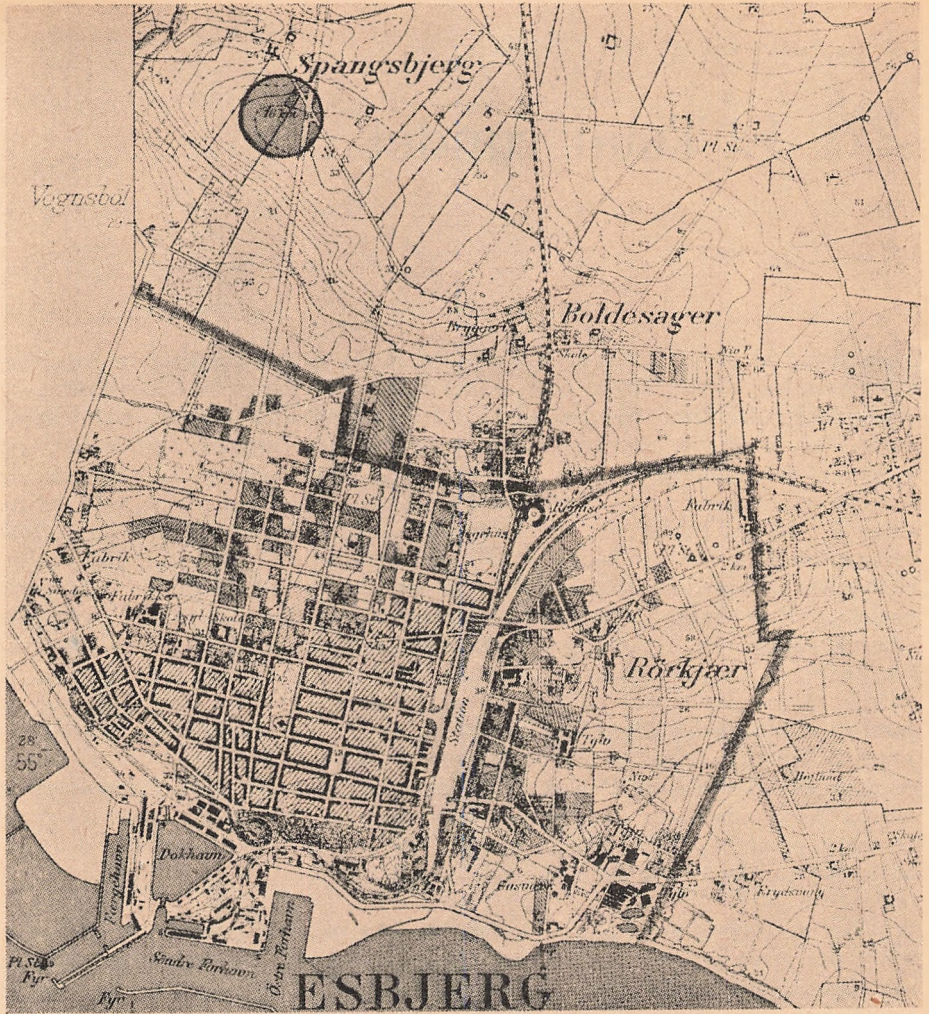
Et Tiaar rundet ...

I Anledning af, at det i Aar er ti Aar siden, vi var Elever paa Esbjerg Arbejderhøjskole, har Elevforeningen bedt os om at skrive et Par Ord til Elevskriftet, og straks dukker Minderne fra dengang op. I en broget Flok passerer Oplevelserne Revue. Der er Minder om interessante og inspirerende Oplevelser, om muntert og ubekymret Liv i Kammeraternes Lag, altsammen vævet sammen med Naturen og Omgivelserne dernede, som vi husker dem fra Fanø, Vognsbøl Park og hvad det nu altsammen hedder. I de ti Aar, der er forløbet siden da, er meget hændt. En grufuld ødelæggende Krig har igen hærget Verden og har forandret baade os og den Verden, vi skal leve i. Store kulturelle Værdier er gaaet tabt, og heller ikke vor kære gamle Skole gik Ram forbi. Under denne Krig kunde vi ikke som i 1916 synge om »Pusling-Landet, der hygger sig i Smug«. Tonerne, der dengang maatte lyde, var helt andre, og Ordene kaldte til Modstand for at gøre vort Land frit. Friheden fik vi, men Opgaverne er ikke blevet færre af den Grund. Verden skal bygges op og gøres til et Sted, hvor Menneskene kan tænke og leve frit, men det synes ofte, som Vejen er uendelig. Alligevel maa enhver gøre sin Indsats, og selvom det vel kun er en ringe Del af den store Helhed, vil det dog for alle gamle Højskolebumser synes som en Del er naact, den Dag, da den røde Borg igen som Fuglen Fønix rejser sig af Asken, parat til igen at give de mange Unge, der vil søge Tilflugt der, den aandelige Ballast, der er umuligt at gøre op i konkrete Tal, men som betød saa meget for os.

Vi er nu ude over den Alder, hvor man kan tage paa Højskole. Pligter og Ansvar hviler paa os og paa alle vore Kammerater fra dengang. Nu skal vi omsætte vor aandelige Gevinst fra Højskolen i et eller andet positivt Arbejde, og der er Opgaver nok. Enhver maa vælge det Felt, som vedkommende synes ligger bedst for ham eller hende. Meningen med Skolen var jo ikke blot at faa nogle muntre og fornøjelige Maaneder, vi maa videre frem mod forhaabentlig lysere Tider og med Ønsket om, at dette maa lykkes, sender vi alle gamle Højskolekammerater en Hilsen og ønsker alt godt ikke blot for Arbejderhøjskolen i Esbjerg, men for alle de Institutioner, der ud over Landet vil virke for Fred, Frihed, Fremskridt og Frisind.

Venlig Hilsen

Lydia og Gunnar (Morian) Mikkelsen.

Den mørke Cirkel angiver den ny Arbejderhøjskoles Beliggenhed i Forhold til Byen Esbjerg.

Fra Vardevej til Stormgade

Betragtninger omkring Konkurrencen
om et Skitseforslag til Arbejderhøjskole
i Esbjerg

Ved OLUF BERTOLT

Det har før været meddelt og vil vel nu være almindelig kendt, at Esbjerg Arbejderhøjskoles Bestyrelse i 1945 meget indgaaende drøftede Højskolens Fremtid og traf meget vigtige Beslutninger, nemlig at afhænde den gamle Skole ved Vardevej og at tage Skridt til at faa rejst en ny, helt tilfredsstillende Skole. Man var kommet dertil baade ved at se tilbage og ved at se fremad. Den gamle Skole havde aldrig været ideel; nu var den filmed ødelagt af Tyskerne og dansk Militær, saa det vilde koste en betydelig Del af Højskolens Midler at faa den sat i Stand — udover det Beløb vi vilde faa i Skadeserstatning fra Staten. Det havde vist sig, at Organisationer, som i Samarbejde med Oplysningsforbundet iværksatte Sommerkursus, langt fra var begejstrede for at faa dem lagt paa Esbjerg Arbejderhøjskole. Dertil kom, at der andetsteds i Landet var Planer i Gang om Rejsning af moderne Arbejderhøjskoler, at saadanne Planer f. Eks. var langt fremme for Aarhus Vedkommende. Skulde Esbjerg Arbejderhøjskole gives en Fremtid som den har Minder, var der nu en Lejlighed, som næppe kom igen, til at handle. Esbjerg Kommune overtog de gamle Skolebygninger, satte dem med store Bekostninger i Stand, overlod dem til Danmarks Fiskerhøjskole, som med Rette er glade for denne Løsning af et gammelt pinefuldt Dilemma.

Det skal ikke nægtes, at flere af vore trofaste Elever, for hvem »den røde Borg« har betydet noget for Livet, føler et Stik i Hjertet ved den opstaaede Situation, at andre nu holder Højskole i vore Sale, mens vi kan staa udenfor som den lieber Augustin og synge: alles ist weg, weg, weg. Indenfor selve Elevforeningen synes man, efter Stemningen paa Sommermødet, at savne Forstaaelse for, at en Dag-til-Dag-Politik ikke altid slaar til, men at der nu og da maa planlægges for de næste 50 Aar eller mere. Vor Skole ligger stille i Øjeblikket, hvad selvfølgelig er at beklage, men som Forholdene er, med den store Mangel paa Arbejdskraft, de nye Regler for

den saakaldte Aantsunderstøttelse og andre medvirkende Faktorér, vilde vi næppe — selv om vi havde haft vor gamle Skole endnu — kunne opvise en »Belægning« af Elever, vi havde virkelig Grund til at være tilfreds med. Man kan blot se paa, hvordan de samme Forhold har paavirket Elevbesøget paa vor udmærkede Kollegu-Skole i Roskilde.

Arbejderhøjskolerne har for Øjeblikket Modvind. Det skyldes dels de nævnte Aarsager — Arbejdsgiverne baade tigger og betaler deres unge Folk for at la' være at ta' paa Højskole — men ogsaa den ulyksalige Forestilling, som Fortidens Vilkaar har indpodet mange unge, at Højskole er et Sted man tager til, naar man blir arbejdsløs — heller ikke før. Her er et Omraade, hvor en Ændring maa sætte ind snarest mulig, og vi tror, at Tidens og Fremtidens Krav ogsaa vil bringe denne Ændring. Skal f. Eks. Samarbejdsudvalgene og det industrielle Demokrati blive til andet end Ønskedrømme, teoretiske Spekulationer eller Papirbestemmelser, saa maa bl. a. Fagbevægelsen, de store Fagorganisationer se til, at deres Unge skoles og skoles grundigt med disse Tankers Virkeliggørelse for Øje. Og paatage sig de nødvendige Ofre i saa Henseende. I det hele taget vise en Forstaaelse, ikke blot af Studiekredsarbejdet, men ogsaa af det dyberegaaende Højskolearbejdes Betydning, saaledes som det er Tilfældet i Sverige. Der ligger store Opgaver og venter paa en Arbejderhøjskole i Esbjerg; der er Bolignød ogsaa for alle Slags Sommerkursus. Men først og fremmest maa vi ha rejst en Arbejderhøjskole, der kan hævde sin Stilling som en af Arbejderbevægelsens Kulturinstitutioner og være rustet i enhver Henseende til at møde Fremtidens Krav. Hertil hører Ledere og Lærere af den rette Støbning, og dette Spørgsmaal er naturligvis under stadig Observation, men indtil videre var det den første Opgave at undersøge, hvordan Fremtidens Arbejderhøjskole kunde blive indrettet bedst muligt, rent bygningsmæssigt.

I Bestyrelse og Forretningsudvalg og det særligt nedsatte Byggeudvalg har Hovedlinjerne været diskuteret siden sidste Efteraar. En Række Spørgsmaal blev rettet til og besvaret af nuværende og tidligere Højskoleledere og Lærere og mange interessante og nyttige Vink og Forslag fremkom. Dette maa absolut ikke savnes, og hint maa absolut undgaas! Der blev forhandlet med Akademisk Arkitektforening og ganske særligt viste Professor Steen Eiler Rasmussen Interesse for Sagen. Ud af alt dette opstod et Program for det kommende Skolebyggeri. Der var Enighed om, at Omgivelserne var ideelle, og saa rummelig Plads er der paa Skolens nye Grund, at der kunde blive frit Spillerum for Arkitekternes Idérigdom. Bestyrelsen besluttede efter Forslag af Akademisk Arkitektforening at gøre Konkurrencen offentlig, hvad der vilde have mange Fordele. Program og Kort blev trykt, og hele Opgaven vakte ikke ringe Opmærksomhed i Arkitektkredse, selv om Typografstrejken ogsaa kom

lidt paa tværs her. Fristen for Projekternes Indlevering var fastsat til 15. Oktober, og Dommerkomiteen, der bestod af Byggeudvalget plus Repræsentanter for Akademisk og for Dansk Arkitektforening gik den følgende Uge i Gang med nøjere at studere Projekterne, som var ophængt i Badmintonhallen i Esbjerg. Torsdag den 23. lige ved Midnat var man færdig. De tre Vindere udpeget, og Navnekuverterne aabnet. Et Dokument blev udfærdiget med Dommernes Kendelse og Kommentarer. Det lød saadan:

KONKURRENCE om en arbejderhøjskole i Esbjerg

Der var rettidigt indkommet 26 forslag. Ved et afsluttende møde i Esbjerg den 23. oktober 1947 blev det enstemmigt vedtaget at tildele:

1. præmie:	kr. 5.000,00	til projekt	mrk. 10203		
2.	—	- 3.000,00	-	—	- 27284
3.	—	- 2.000,00	-	—	- 93537

<i>Oluf Bertolt</i>	<i>Elliot Hjuler</i>	<i>L. Hoyer-Nielsen</i>
<i>Robert Larsen</i>	<i>William Nielsen</i>	<i>Oluf Sahl</i>
<i>Steen Eiler Rasmussen</i>	<i>W. Lauridsen</i>	<i>Johs. Pedersen</i>

Efter at ovenstaaende protokolat var underskrevet blev navnekuverterne aabnet, og det viste sig, at forslagene var udført af:

1. præmie: arkitekt Otto Frankild, Rymarksvej 20, København.
2. præmie: arkitekterne Tyge Arnfred, J. Hvenegaard Lassen, Viggo Møller-Jensen, St. Strandstræde 4, København K.
3. præmie: Peer Hougaard Nielsen, Overgaden o. Vandet 6 d, København og Carl Johan Nørgaard-Pedersen, V. Volden 7, København.

De indkomne forslag belyser paa en alsidig maade de forskellige problemer, der vil opstaa, naar en arbejderhøjskole skal opføres paa det givne areal ved Stormgade i Esbjerg. De forskellige muligheder for bygningernes placering i det smukke terræn er vist.

Den langt overvejende del af forslagene har placeret selve skolens bygninger paa det mod syd faldende terræn langs Stormgade og har givet dem en hovedudgang fra

denne gade. Forslag mrk. 54273 har lagt bygningerne paa den allerhøjeste del af arealet og med hovedadgang fra vejen nord for dette. Selv om det vilde være ønskeligt at holde Stormgade som en helt facadeløs vej ud for arbejderhøjskolen, maa man fraraade denne løsning, der beslaglægger et uforholdsmæssigt stort omraade til bygning og park og kun levner lidt plads til landbruget.

Forslag mrk. 12294 har hovedbygningerne endnu længere mod nord og forudsætter en indkørsel baade fra øst og fra nord. Ved dette forslag tænkes den vestlige og sydlige del af grunden anvendt til landbrug og gartneri. Men netop denne del af arealet har ved sine terrænformer og sin beliggenhed mellem den offentlige park og sportsplads og Stormgades beplantede bæltter særlige muligheder for at blive et smukt parkomraade for skolen.

Man maa derfor være enig med det store flertal af konkurrencens deltagere, der lægger skolen paa sydkraaningen som bygninger i en park.

Fra Stormgade maa man kunne køre ind til hovedindgangen. Man anser det næppe for nødvendigt, som enkelte forslag viser, at anlægge store ingeniørmæssige veje og gaardspladser, der gør vold paa det skraanende terræn. Det maa fastholdes, at man kommer ind i siden af et bygningsanlæg, der naturligt udfolder sig — ikke i forhold til vejen — men mod den sydvendte park.

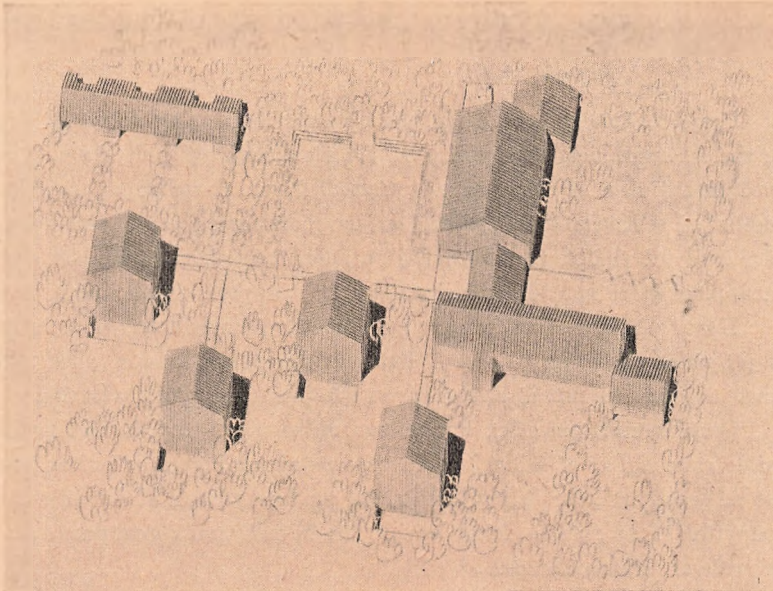
Undervisningslokaler og store fællesrum ligger naturligt i en stor bygningsgruppe ved indgangen. Rummenes størrelseskrav er saa forskellige, at man næppe paa rimelig maade kan forene dem i et enkelt, regelmæssigt udformet bygningslegeme. Gymnastiksal og foredragssal udformes bedst i enetages halvbygninger, der kan faa ret store størrelser, men ikke dominere ved højde.

I et enkelt forslag, mrk. 16115, har man tilstræbt at give skolen en dominerende udformning ved at gøre elevfløjen til et otte-etages højhus. Denne løsning er lidet praktisk, og man vil næppe opnaa den ønskede effekt i forhold til de højhuse, der muligvis i fremtiden kommer paa bakkens top. Skolen maa snarere virke ved store bredt lejrede hovedfløje, som modsætning til de mere gnidrede og lodret virkende blokke, der kan komme til at rejse sig bag skolen.

Den største vanskelighed frembyder udformningen af afdelingerne med elevværelser, naar man vil tilfredsstille programmets ønske om at undgaa ethvert kasernepræg med lange gange o. s. v.

Der er vist en række løsninger med værelsesfløje lige fra en graduering i grupper af enetages huse til en samling af alle værelser i en otte etages fløj. Lave bygninger kan bedst underordne sig hovedbygningen, men faar til gengæld en meget stor udstrækning.

En række forslag har elevværelserne i to-etages bygninger, men undgaar ikke de

Arbejderhøjskolen i Fugleperspektiv med Hovedbygningerne mod Øst, Lærerbolligerne i det nordvestre Hjørne og de fire Elev-Bygninger mod Syd.

meget lange korridorer. Et enkelt forslag — mrk. 15047 — har værelserne anbragt i en fire-etages fløj med direkte adgang til alle værelser fra trapperne. Men resultatet er blevet en meget stor og uøkonomisk bygning, som kun daarligt udtrykker skolens idé. Et andet forslag — mrk. 47109 — har placeret elevværelserne i tre fire-fløjs anlæg omkring hver sin gaard. Det giver en mindre god løsning af elevværelserne ved de indadgaende hjørner og er i det hele ikke nogen økonomisk løsning.

De forslag, der har elevfløje i mere end tre etager, viser tydeligt, at saadanne huse vil virke meget ødelæggende for det parkmæssige præg.

Man maa lægge vægt paa, at opdelingen af elevfløjene ogsaa giver en deling af eleverne i overskuelige grupper, der kan føle sig i mere intim kontakt med hinanden i deres daglige tilværelse. —

Dommerkomiteens bemærkninger til de præmierede Forslag:

1. præmie 10203.

Projekt 10203 er det forslag, der i størst udstrækning svarer til de i programmet givne retningslinier. Man anser det for økonomisk og godt egnet til udførelse. Hoveddispositionen er klar og adgangsforholdene naturlige og overskuelige. Kun i dette (og et enkelt andet projekt) er der gjort forsøg paa at løse det programpunkt, der gaar ud paa at forme elevfløjene uden lange korridorer, idet elevværelserne er grupperet i fritliggende huse, hvor der fra trapperne er adgang til alle værelser.

Hovedrummene er velformede med fin tilknytning til terrænet, og man finder den i projektet anslaaede tone god. Dette gælder ogsaa husenes ydre udformning, idet man dog har fundet, at elevboligerne ikke har naaet fuld afklaring.

Bygningernes placering kunde man ønske noget ændret, idet man mener, at det vilde være rigtigt at lægge bygningerne noget nordligere og højere paa terrænet, og at den mulighed, der derved aabnes for en forskydning af elevhusene mod vest, bør udnyttes til at give en friere udsigt fra hovedbygningens rum og den foreslaaede friluftsmødeplads.

Endelig skal det bemærkes, at bestræbelsen for at gøre projektet saa økonomisk som muligt paa enkelte punkter har givet lovlig snævre forhold, f. eks. er adgangen fra gymnastiksal til bad- og omklædningsrum ikke tilfredsstillende, ligesom garde-robepladsen i kælderen ved forhallen er for kneben.

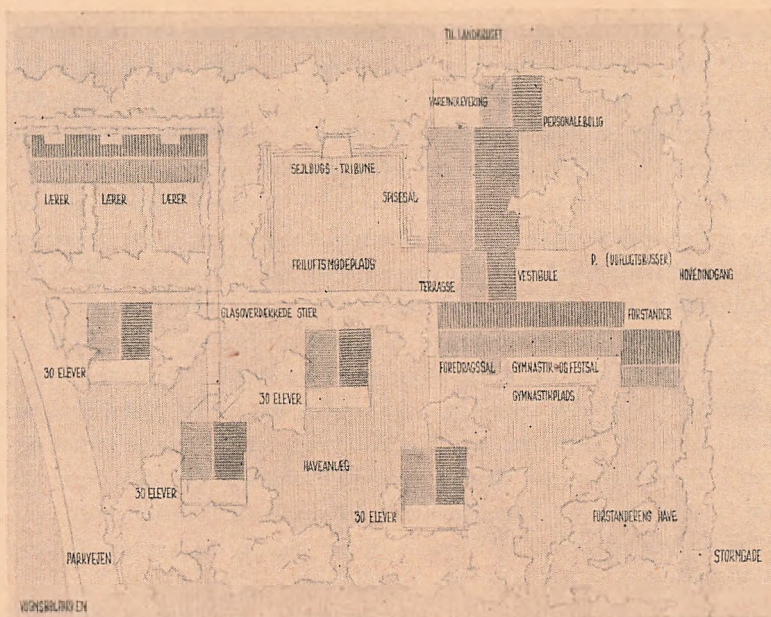
2. præmie 27234.

Projektet er af dem, der smukkest har placeret en udstrakt bygningsgruppe i det kuperede terræn. Adgangsforholdene fra Stormgade er gode, og rummene og bygningernes forskellige hovedafdelinger er rigtigt indbyrdes placeret. Tanken om at lægge hovedrummene om en friluftsplads er i sig selv smuk, men modarbejdes i projektet af, at forbindelsesgangen og dens underetage lukker af for lys og udsigt mod syd. De enkelte bygninger er klart og enkelt formet, men det er vanskeligt at se, efter hvilket princip murværk og jernbeton er fordelt i ydervæggene.

Den valgte bygningsform giver ikke den mest økonomiske løsning, og der er ikke gjort noget forsøg paa at imødekomme programmets krav om at undgaa lange gange i elevbygningerne, ligesom gangene i disse bygninger er smalle og mørke.

Projekt tildelt 3. præmie, 93537.

Ved at friholde den store sydkraaning ned mod sportspladsen og lukke om den med bygninger, er der opnaaet en smuk landskabelig virkning, som dog svækkes af

En ansuelig Fremstilling af hele Skole-Anlægget mellem Stormgade og Vognsbøl-parken.

lærerboligernes placering. Hovedrummene er i det væsentlige vel placerede, og grupperingen af dem omkring en grønnegaard er tiltalende, men man har fundet sammen-skæringen mellem fløjene og de lave bygninger med deres flade tage mindre lykkelig, æstetisk og teknisk. Forskydningen af undervisningsbygningerne, som er naturlig og smuk i forhold til terrænet, giver for meget og uoverskueligt gangareal. — Bygningerne er i hovedsagen enkelt og klart formet, men det at give husenes vinduessider en anden og lettere virkning end murværket finder man rigtigere i de lave klasse-fløje end for de 2 etagers elevboliger. Indgangen er lovlig snæver og i forbindelse med forhallen ikke klart ordnet.»

Her slutter Dommerkomiteens Bemærkninger. Vi bringer paa disse Sider et begrænset Udvalg af Tegningerne til 1. Præmie-Projektet samt en enkelt Tegning fra 2. Præmie-Projektet. Og nedenfor følger en kort Redegørelse fra Arkitekt Frankild

om de Tanker, han gjorde sig overfor Opgaven, som den var stillet i Projektet, og hvad han særligt stillede efter med sit eget Forslag til Løsning. Arkitekt Frankild er en forholdsvis ung Mand, der har vist sine ikke helt almindelige Evner som Arkitekt ved at løbe af med Præmierne ved adskillige Konkurrencer. Blandt 58 Deltagere i en Konkurrence for nylig om Bebyggelsen af et Areal i Munkebjergkvarteret i Odense tog han saaledes ogsaa 1. Præmie. Sammen med en anden er han for Tiden ved at rejse en ny Aalborg-Hal i Aalborg. Naar Dommerne, hvoriblandt saa betydelige Mænd som Professor Steen Eiler Rasmussen og Arkitekt Lauridsen, Radiohusets Bygmester, saa enstemmigt kaerede hans Udkast som det bedste, var det ikke, fordi der her foreligger en Byggeplan fiks og færdig til at gaa i Gang med. Som nævnt kunde man ønske et og andet anderledes. Og inden Detailtegninger skal udarbejdes, skal der naturligvis forhandles om en hel Del Enkeltheder. Men Otto Frankild havde bedre end nogen af de øvrige konkurrerende grebet og forstaaet Tanken i Programmet, løst flere vanskelige Problemer. Og sidst, men ikke mindst: det var intet uopnaeligt Fantasiprojekt, det var holdt saa økonomisk, som det er gørligt uden at slaa af paa Fordringerne til det ideelle, det var en Skitse til en moderne Arbejderhøjskole, der lader sig virkeliggøre.

Ved en uopklaret Misforstaaelse bragte en hæsbælende Esbjerg-Journalist den »Nyhed« til Torvs — den fremkom endog i Social-Demokraten i København — at Dommerkomiteen var skuffet og utilfreds med de indkomne Forslag. Om »Fjeren« kan være en henkastet Bemærkning om, at man havde tænkt sig flere Indsendere er ikke godt at vide. Forøvrigt har en norsk Arkitekt under Overvejelse at sagsøge Luftfartsselskabet for tilføjet Skade, idet dette ved en Fejltagelse forsinkede Fremsendelsen af hans Projekt, saa det ikke kom med i Konkurrencen. Nok er det: Udstillingens 26 Forslag gav rig Lejlighed til at studere, paa hvor mange Maader Opgaven kunde løses indenfor de givne Rammer, hvor forskelligt Skolen kunde anbringes paa det givne Areal o. s. v. Der var Projekter, hvorefter Skolen lignede en Bondegaard med Udlænger, andre hvor den blev til en Banegaard med Ventesale, nogle tænkte sig Eleverne anbragt i en Skyskraber, andre holdt sig mere til Jorden. Men der var flere Forslag, der bragte gode Løsninger, og hvad der er det vigtigste, et, som kom det rette nær, nemlig Otto Frankilds. Derfor var der aldeles ingen Grund til Skuffelse eller Utilfredshed med Konkurrencen. Tværtimod. Nu har vi et godt Udgangspunkt — man maa stadig erindre, at det drejede sig om »Skitseforslag til en Arbejderhøjskole« — men hvornaar — og det er den eneste Bekymring, denne Konkurrence fremkalder — hvornaar bedres Materialsituationen og Boligmisæren saa meget, at der aabner sig Mulighed for at gaa i Gang med at bygge Skolen?

Hermed overlades Ordet til Otto Frankild.

Førstepræmietageren M. A. A. OTTO FRANKILD udtaler:

»Det var en overordentlig interessant, men ogsaa meget vanskelig Opgave, Arkitekterne blev stillet overfor, da Esbjerg Arbejderhøjskole-Forening for nogle Maaneder siden indbød til en Lands-Arkitektkonkurrence om en Nybygning for Højskolen paa et Areal, der ligger mellem Stormgade og Vognsbølparken i Esbjerg.

Der er en meget lang Række Funktioner knyttet til en Højskolevirksomhed af denne Art. Det maa derfor være af stor Betydning, at Højskolen bliver saa rationelt udformet som muligt, at Rumgrupper og Afdelinger kommer til at ligge rigtigt for hverandre, og at Indretningen saavel i Hoveddispositionen som i Enkeltheder bidrager til at realisere Skolens Idé og Formaal.

Ved Udformningen af Skitseforslaget er der derfor ogsaa lagt Vægt paa, at Bygningerne ikke bliver større, massivere og kostbarere i Opførelse og Drift end paakrævet.

Byggegrunden, der er til Raadighed, har en storartet Beliggenhed lige op ad Vognsbølparken. Grundens mest karakteristiske Træk er iøvrigt den store sydvendte Skraaning, hvorpaa Bygningerne efter Forslaget tænkes placeret.

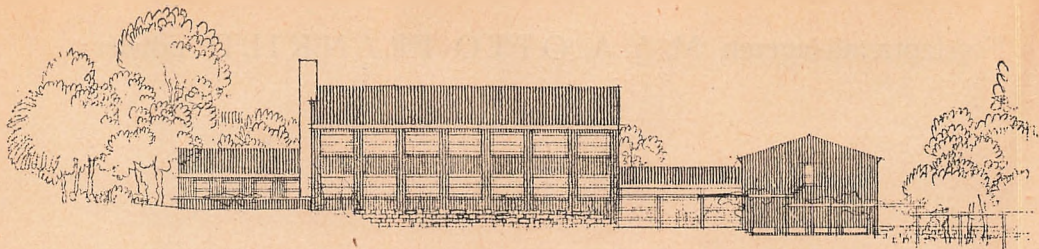
Nord for Bygningerne, der med den foreslaaede Udformning kun optager et relativt beskedent Areal, er det Tanken at udlægge et stort Areal til et Landbrug, der skal tjene som Leverandør af en Række Produkter, Skolen til Stadighed skal bruge i Husholdningen.

Paa den viste Oversigtsplan ses dog kun det Omraade, hvorpaa selve Højskolebygningerne ligger, hvorimod Landbrugsarealet mod Nord, Sportspladsen mod Syd og Parken mod Vest ikke er kommet med paa denne Tegning.

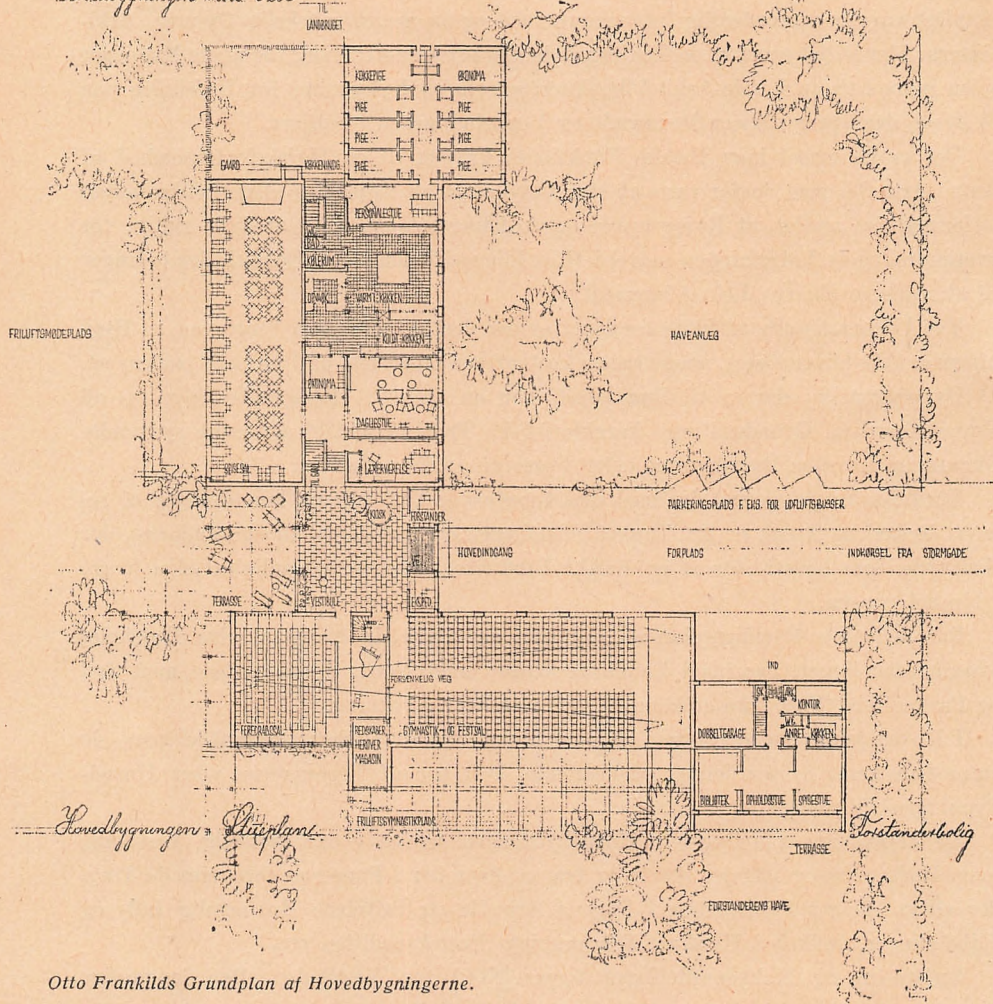
I Hovedbygningen, der ligger ud mod Stormgade, er Undervisningsafdelingen, de store Sale samt Spisefadlingen beliggende. Den ene af Tegningerne viser Hovedbygningens Stueetage.

De forskellige Afdelinger i Hovedbygningen mødes i en rummelig Vestibule, hvor Modtagelse og Afrejse sker i og fra, og hvor der i Pauserne foretages de Ting, der ellers bringer Forstyrrelse i Dagens Arbejde og Fritidens Ro, nemlig Ind- og Udbetalinger, Indkøb i Kiosken, Telefonering, Postekspedition etc.

Spisesalen og Køkkenafdelingen ligger Nord for Vestibulen. Den langagtige

Hovedbygningens mod Vest

Hovedbygningens mod Øst

Konstantenbølg

Otto Frankilds Grundplan af Hovedbygningerne.

Form, Spisesalen har faaet, har til Følge, at alle Borde bliver velbelyste. Vinduerne vender ud til den beplantede Friluftsmødeplads, og der er Udsigt ind over Vognsbøl-parken. Med Henblik paa Salens Anvendelse ved festlige Arrangementer er der tænkt anbragt en mindre Tribune.

Køkkenafdelingen vender mod Øst og ligger i samme Plan som Spisesalen, hvad der medvirker til at opnaa lette og bekvemme Serveringsmuligheder.

Køkken-Lokaliteterne udstyres med alle arbejdsbesparende Indretninger for Til-lavning, Servering, Afdækning og Rengøring. I Kælderen findes bl. a. Forraadsrum, Rum for grovere Køkkenarbejde, Vaskerum, Tørrerum, Rulle- og Strygestue, Lin-neddepot etc.

Til Køkkenafdelingen er knyttet en lille indhegnet Gaardsplads, hvor Varerne fra Byen eller Skolens Landbrug modtages. Personalboligerne er lagt i en lav Fløj, der slutter sig til Køkkenafdelingen.

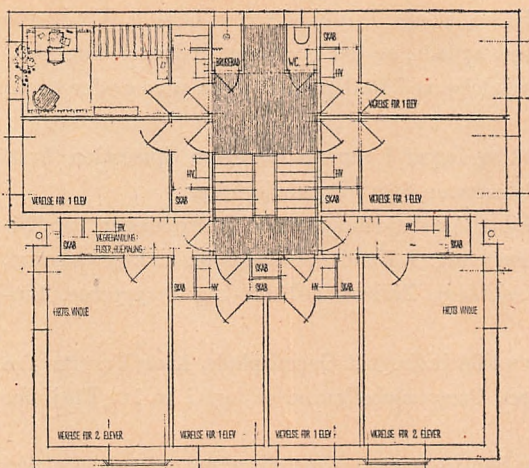
I Etagen over Spise- og Køkkenafdelingen er 5 Klasseværelser samt Biblioteket anbragt. Denne — i Forhold til de øvrige Afdelinger — isolerede Beliggenhed skulde betinge den nødvendige Arbejdsro. Klasseværelserne har Vinduer mod Øst eller Vest. Udsigtsforholdene er frie. De fire Klasser har Plads til ca. 25 Elever, det femte til 35—40 Elever. Rummene er formet saadan, at Bordene kan stilles sammen i forskellige Kombinationer, dels i Række, dels som eet Bord og endelig i et mindre Antal Arbejdsgrupper.

Biblioteket har Plads til 8—10.000 Bind paa aabne Hylder. I et Bogmagasin er der Plads til andre ca. 10.000 Bind. Hver Elev faar god Bordplads i Læsesalen. Fra Salen har man Udsyn over Vognsbølparken.

I en lavere Vinkelfløj syd for Vestibulen, men i direkte Forbindelse med denne, er Foredragssalen og Gymnastiksalen beliggende. Hoveddispositionen er med andre Ord denne, at Højskolens 5 store Samlingslokaler alle ligger i Hovedbygningens Stueetage i meget nær Tilknytning til hverandre og med Vestibulen som det centrale Rum. Baade paa Hverdage og paa Festdage er denne Placering fordelagtig.

Foredragssalen har Plads til ca. 150 Tilhørere. Siddepladserne er amfiteatralsk opbyggede og forsynet med Skrivepulte. Salen er udstyret med Film-Operatørrum.

Gymnastiksalen kan ved særlige Anledninger benyttes som Festsal med ca. 400 Pladser. Ved saadanne Anledninger opstiller Eleverne selv en Scene i den ene Ende af Salen. Gymnastiksal og Foredragssal er lagt i hinandens Forlængelse, saaledes at der er Mulighed for at slaa Salene sammen og bruge dem under et ved større Møder eller Festligheder. Med det Formaal for Øje er der i Forslaget vist en forsænkelig Væg mellem de 2 Sale. I teknisk Henseende er denne Ordning meget fordelagtig. Naar Salene slaas sammen, kan der saaledes skaffes ialt ca. 550 Pladser. De, der

En Etage i et Elev-Kollegium med 8 Værelser til ialt 10 Beboere, samt Brusebad og W. C. Den nordlige og sydlige Del er forskudt ½ Etage i Forhold til hinanden.

sidder i Foredragssalen kan — paa Grund af den amfiteatraliske Opbygning — udmærket følge med i det, der sker paa Scenen i Gymnastiksalen. Den foreslaede Kombination giver endog Mulighed for at fremvise Films for den store Forsamling i den udvidede Sal. I denne Bygnings Underetage er der indrettet en Badanstalt i Forbindelse med Gymnastikomklædningsrummene.

Forstanderens Bolig følger sig naturligt sammen med Hovedbygningen. Den er anbragt ved Forpladsen, saa den er let at finde for Skolens Gæster. Til Boligen er knyttet en stor Have, der strækker sig mod Syd.

Den Anskuelse, at ethvert Kasernepræg med lange Gange o. s. v. maa undgaas, gaar som en rød Traad gennem hele Projektet. Disse Bestræbelser har da ogsaa givet det Resultat, at Bygningerne har faaet en mild og venlig Karakter.

Det maa forstaas ret bogsaveligt, at Korridorer er undgaaet, idet der ialt kun findes ca. 10 m Korridor i det samlede Højskoleanlæg.

Man vilde sikkert i Almindelighed antage, at Elevboligerne, der skal indeholde ca. 100 Elevværelser, nødvendigvis maatte forsynes med en Række lange, triste Gange. Men ved at fordele Boligerne i fire selvstændige smaa Bygningsenheder, hver med Plads for 30 Elever, har man imidlertid klaret dette Spørgsmaal paa en enkel Maade, idet samtlige Elevværelser vender direkte ud til Trapperummet, saaledes som det fremgaar af hosstaaende Planskitse.

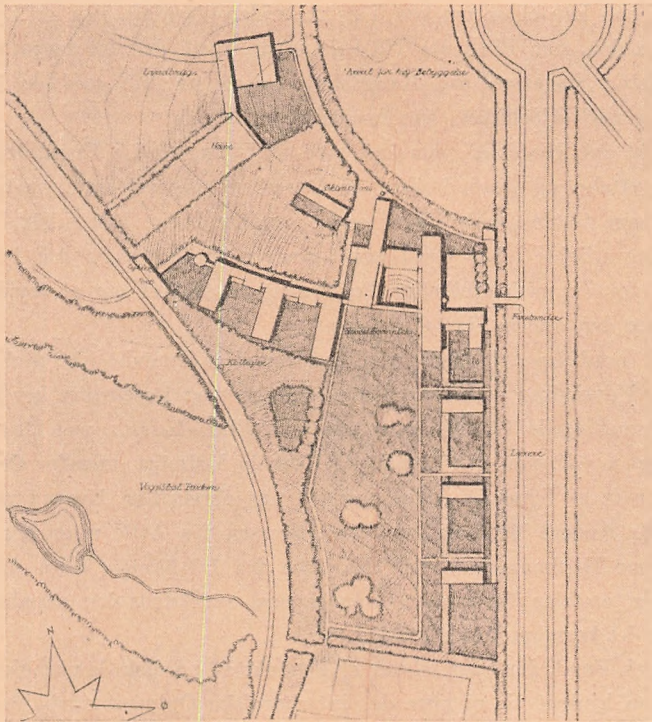
Kollegierne er holdt i 3 Etager. Over Halvdelen af Eleverne faar sydvendte Værelser, de resterende Værelser er øst- eller vestvendte.

Værelserne udstyres med et lille, lydisolerende Forrum, hvori Garderobeskab og Haandvask er anbragt.

Opdelingen i Elevgrupper af overskuelig Størrelse har bl. a. den Fordel, at Eleverne kan føle sig i mere intim Kontakt med hinanden i deres daglige Tilværelse.

Der er lagt overordentlig stor Vægt paa den økonomiske Side af Sagen. De enkle Konstruktioner og Former i Forbindelse med et meget beskedent Kubikindhold vil holde Byggeudgifterne nede paa et rimeligt Niveau. F. Eks. indvindes et bekosteligt Kubikindhold paa ca. 2.000 m³ ved at undgaa de triste Korridorer.»

Otto Frankild.

Anden-Præmietagerens Projekt.

Man ser Lærer- og Forstanderboligen placeret langs Stormgade, Undervisnings- og Økonomiafdelinger anbragt om en lun Friluftsmødeplads og tre Elevbygninger straalende ud mod Syd fra en overbygget Forbindelsesgang. Se ippvrigt Dommernes Beskrivelse og Karakteristik.

Slyng om Jord en Kæde -

EN SOMMER
I DET NORDISKE OG INTERNATIONALE
SAMARBEJDES TEGN

AF OLUF BERTOLT

Hvad der end kan siges om vor Tids Arbejderoplysning, den er kommen langt bort fra den, som Pio i sin Tid kritiserede, fordi den for meget beskæftigede sig med »rustne Slagsværd fra Kæmpchøjene« og for lidt med de Forhold, der omgiver os og med Øjeblikkets ene fornødne.

Al Respekt for Historien, den kan give os Ballast ind i Fremtiden, men efter Krig og Besættelse og Afsondrethed er Længslen alligevel rettet mere fremad og udad end tilbage til de gamle Bøger og de oplukte Høje. Det sidste Par Aar har vort Oplysningsarbejde i høj Grad været præget af Interessen for, hvad der sker uden om os, for de mellemfolkelige Problemer, af Ønsket om at trykke Brødrene i Haanden paa den anden Side Grænsen.

Mellem de nordiske Arbejderoplysningsforbund er Baandene knyttet fastere end før. En livlig Udveksling af Elever, Kursusdeltagere og Forelæsere har fundet Sted. AOF har kunnet sende 12 Deltagere paa forskellige Kursus paa Brunnsvik Højskole i Sverige og 12 paa den norske AOF-Skole Malmöya udenfor Oslo. Til Gengæld har vi haft et lignende Antal hernede paa forskellige Kursus paa Roskilde. Fra Norge har Anders Mørk og Andreas Andersen fra AOF været her at tale, fra Sverige Gunnar Hirdman fra ABF, Karlbohm fra LO-Skolen, Sven Andersson fra Partiet. Iøvrigt omtaler Forstander Gammelgaard andetsteds den straalende Kursus-Sommer med det kosmopolitiske Indslag.

Dansk-norsk Fond, der i sig selv er et Produkt af nordisk Samarbejde i en trang Tid, har ogsaa hjulpet til at gøre det internordiske Oplysningsarbejde bredere og virkelighedsindstillet. Den danske Ledelse bestaar bl. a. af Departementchef H. Koch, Admiralinde Hammerich, Direktør Nørlund, Hans Hedtoft. AOF havde Lejlighed til at gøre Indstilling om 15 Stipendiater, der paa Fondens Bekostning er eller vil blive Studiegæster i Norge i tre Maaneder eller længere, nogle bofaste paa Fondens Ejen-

*Det britisk-nordiske Sommerkursus 5.—19. Juli 1947.
 fotograferet udenfor Lodge Hill Residential Centre, Putborough, Sussex:*

Første Række Nr. 1 fra venstre Lerbæk Pedersen, Odense, 3. Kaj Andresen (nu M. F.), Horsens, 4. R. Mejlsing, København, 6. Svend Pedersen, København, 9. Arnold Madsen, Fredericia, 10. Trygve Bull (norsk Gruppeleder), 11. Ernest Green (Kursusleder), 12. O. Kirkegaard, Silkeborg. Anden Række Nr. 10 Ingrid Madsen, Fredericia, 12. Else Bertolt, 13. Oluf Bertolt (dansk Gruppeleder), 15. Jytte Christensen, København. Tredje Række, omfattende Resten: Nr. 2 Holger Rasmussen, 11. Anna Margr. Bertelsen, Køge, 20. Marius Jørgensen, Thisted, 22. B. Ranebrand (svensk Gruppeleder), 24. Holger Jensen, København, 25. Ib Kolbjørn.

var dens Sommerskole i Aar, i Tiden 11. Juni—11. August henlagt dels til Marieborg Folkehøjskole i Sverige, dels til Arbejderakademiet i Grankulla ved Helsingfors med mellemliggende Studierejse til Nordsverige og Nordfinland. Tre—fire udmærkede Lærerkrafter, Forstander Robert Myrdal, Sverige, Hjalmar Helgesen, Norge, Reino Oittinen, Finland, Ernst Fink, Danmark, og en Råd af prominente og sagkyndige Gæste-Forelæsere bidrog til Genève-Skolens Sucees. Der var 31 Deltagere, deraf 11 danske, deraf 3 fra AOF, 10 norske, 8 svenske og 2 finske. Paa Billedet man ser hvordan.

Et andet Billede illustrerer, at det Nordiske Oplysnings-Samarbejde lejlighedsvis

dom Lysebu tæt ved Frognersæteren, andre drivende ambulante Studier rundt i Landet. Omvendt har en Del Nordmænd gæstet Danmark som Fondens Stipendiater, nogle af dem i Kontakt med AOF eller Roskilde Højskole.

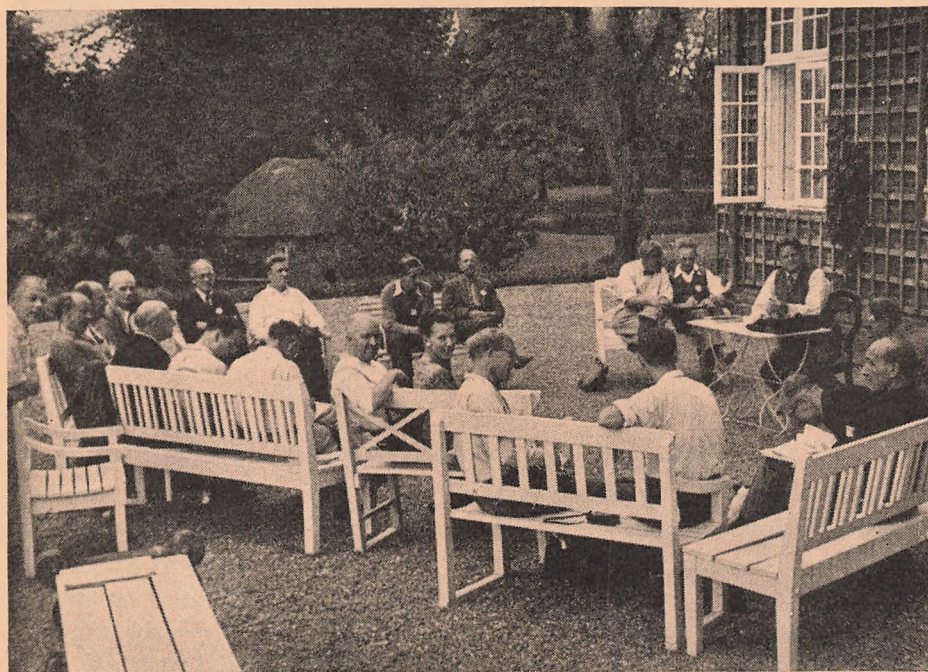
»Den nordiske Folkehøjskole i Genève« er det snart historiske Navn paa et andet fælles nordisk Oplysningsforetagende, med det specielle Formaal at udruste nogle Stykker af den opvoksende Slægt med Indsigt i og Forstaaelse af baade nordiske og internationale Forhold. Mens Skolen i Fjor foregik dels i Norge, dels i Danmark,

*Den nordiske Folkehøjskole i Genève 1947
under Opholdet paa Arbejder-Akademiet i Grankulla, Finland.*

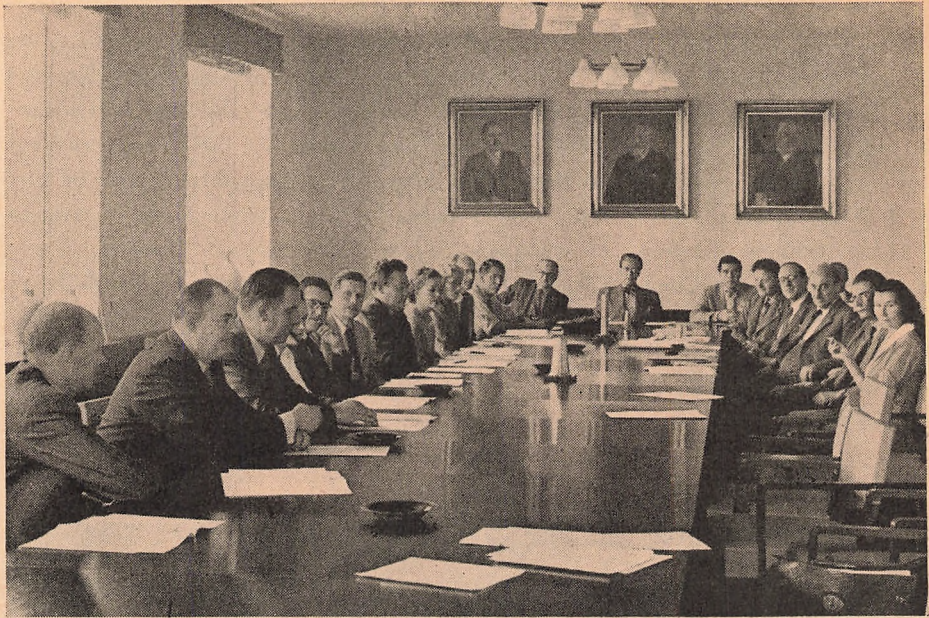
1. Række fra Venstre: Forstander Hjalmar Helgesen, Sjørmarka, Norge (Lærer ved Kursuset), Rigsdagsmedlem, Agronom Ragni Karlsson, Helsingfors, Regeringsraad, Kancellichef i Socialministeriet Nilo A. Hanio, Helsingfors, Fru Ellen Oittinen, Fru Greta Myrdal, Studierektor for AOF i Finland, Arvi Hautamäki, hans højre Haand, Sekretær Anniki Saarela, Rektor for Marieborg Folkehøjskole Robert Myrdal (Kursusets Leder). Bag Rektor Myrdal Rektor R. H. Oittinen, Grankulla (Værten paa Stedet og Lærer ved Kursuset). — De danske Deltagere: 2. Række fra Venstre: Nr. 1 Bent Aakjær, Nr. 4: Gertrude Bonefeld-Erichsen. 3. Række fra Venstre: Nr. 2: Peter Fromsejer, Nr. 7: Marie Børresen, Nr. 11: Johs. Petersen, Nr. 13: Harald Boye Jensen, Nr. 14: B. Schirmacher Jensen. Bageste Række fra Venstre: Nr. 2: Frode Petersen, Nr. 3: Højskolelærer Ernst Fink, Uldum (Lærer ved Kursuset), Nr. 5: Sv. Aa. Troelsen, Nr. 9: Hans Frandsen, Nr. 10: Inger Rugholm. Resten er finske, norske og svenske Elever.

ogsaa spænder videre ud. Det britisk-nordiske AOF-Sommerkursus, som var en fast Foreteelse i 30'erne, blev efter Krigens Afbrydelse genoptaget i Fjor, da Skolen var henlagt til Sørmarka i Norge. I Aar blev Skolen for første Gang lagt i England og tilmed i de mest straalende Omgivelser i Kiplings Sussex, en Times Jernbaneløst Syd for London. The Workers' Educational Association var en generøs Vært og vor Ven, Generalsekretær Ernest Green, yngre end nogensinde. Naturligvis slap vi ikke for at synge Old Johnny Walker mindst to Gange daglig, men vi hørte en Række fremragende britiske Personligheder — fra Kulturlivet, Parlamentet, ja selv en Kabinetminister *Chuter Ede*, tale om England, dets Imperium og Institutioner, dets Sorger og Glæder, og vi besaa naturligvis ogsaa med egne Øjne Krigens Ødelæggelser og Genopbygningsarbejdet, foruden Skoler, Bøndergaarde, kommunale Institutioner og meget mere. Vi var 17 fra AOF, der deltog og havde en uforglemmelig Oplevelse.

Telefonstandens nordisk-britiske Kursus 3.—14. August 1947.

Oluf Bertolt taler for den engelske Gruppe om internat. Fagbevægelse paa Terrassen foran Hindsgavl.

International Arbejderoplysningskonference vedrørende Filmsspørgsmaal, afholdt i København 14. og 15. September 1947.

Fra Venstre M. Steenberg, Kai Lindberg, Ernst Larsen, Elise Nielsen, Ib Koch Olsen, Ib Kolbjørn, Eiler Jensen, Fru Anne Rytövuori (Finland), Frk. Daisy Fritz (Sverige), Hilding Skjöld (Sverige), Erik Hauerslev, Chr. Christiansen, Sven-Arne Stahre (Sverige), Knud Voeler, Oluf Bertolt, Andreas Andersen (Norge), Hans Neumann (Schweiz), C. van der Lende og Fru van der Lende (Holland).

At vor Arbejderbevægelse efterhaanden faar knyttet Forbindelse over Nordsøen viser mange Eksempler. Et blandt mange var det britisk-nordiske Kursus, som Telefonstandens Centralorganisation afholdt paa Hindgavl i Ugen 30. Juli—5. August. Heri deltog Telefonmænd og Telefondamer fra Sverige, Norge, England og Danmark. I tre Grupper studerede man Fagforenings- og Telefonproblemer og hørte en Række Forelæsninger. Een Gruppe udgjorde ti britiske Tillidsmænd plus nogle engelsktalende danske, norske og svenske Deltagere, som med Oluf Bertolt som Leder behandlede og navnlig anstillede Sammenligninger mellem engelske og nordiske Organisations- og Samfundsforhold. Ogsaa det var en straalende Uge.

Det engelske Fabian Society, der er en Del af det store Labour-Party, ønskede i Aar at henlægge et af dets tre Sommerkursus til Danmark, og AOF forestod Arrangementet, der ogsaa var henlagt til Hindsgavl, men med Besøg i København baade ved Kursusets Begyndelse og Afslutning. Her havde Fabianerne, der talte flere fremstaaende Folk, bl. a. Parlamentsmedlemmer, Lejlighed til at være sammen med danske Partifæller og uddybe deres erhvervede Kendskab til dansk Arbejderbevægelse.

Ogsaa Det danske Selskab har i Sommer, i Tiden 10—16 August, afholdt et dansk-engelsk Sommerkursus, der for en Del af Tiden var henlagt til Rødning Folkehøjskole, en anden Del i Aarhus og København. De engelske Deltagere, en 30—40 Stykker, var sendt af det engelske Oplysningsforbund, og Lederen var vor gamle Bekendt, Raadmand Matthews fra Southampton.

Af Sommerens fællesnordiske og internationale Foranstaltninger skal endelig nævnes de to Møder, som AOF havde faaet overdraget at indkalde til, en nordisk Arbejder-Radio-Konference, som fandt Sted i Radiohuset 12.—13. September og en international Arbejder-Film-Konference, som fandt Sted i Arbejdsmændenes Hus i Fortsættelse af denne, 14.—15. September. Ved den første var Danmarks, Norges, Sveriges og Finlands Oplysningsforbund og vort eget Radioforbund repræsenteret, og Forhandlingsemnerne var naturligvis Radioens Oplysningsvirksomhed og dens Indpasning eller Udnyttelse i vor Virksomhed, Kontakten med Lytterne o. s. v. Ved den anden var det de særlige Filmafdelinger eller -Centraler knyttet til Arbejdernes Oplysningsbevægelser, som »Filmo« i Sverige, Kansan Elokuva, Finsk Folkefilm, og »Arli«, den hollandske Arbejderfilm-Central, og ligeledes det schweiziske Oplysningsforbunds stærkt udbyggede Filmafdeling, der stod i Forgrunden, og mange nyttige Erfaringer blev udvekslet.

En Kulmination af dette Aars internationale Samkvem var det Møde, der blev holdt i London 20.—21. Oktober i Aar, hvor Repræsentanter for Arbejdernes Oplysningsforbund eller Oplysnings-Centraler i Danmark, Norge, Sverige, Finland, England, Holland, Frankrig, Schweiz, Polen, Tjcekoslovakiet, Luxembourg og Polen stiftede en Arbejder-Oplysningsinternationale. Fra Tyskland og Østrig var ogsaa Repræsentanter tilstede som Observatører, og en af Sammenslutningens første Opgaver bliver at støtte de Bestræbelser, der er i Gang for at opbygge demokratiske Oplysningsbevægelser i de tidligere krigsførende og nu okkuperede Lande.

Fra en Sommer uden Lige i Mands Minde er vi temmelig brat gaaet ind i en Vinter, vi ikke véd hvordan bliver. Den kan blive baade lang og mørk og haard. Men vi vil holde Oplysningens Fakler brændende gennem Mørket. Og styrkes ved Bevidstheden om, at vi ikke arbejder alene, men har Fæller i mange Lande besjelet af den samme Aand, higendo mod samme Maal.

O. B.

Roskilde Højskole

Sommeren 1947

af HJALMAR GAMMELGAARD

Allerede faa Dage efter Vinterskolens Slutning modtog vi, den 1. Maj, det første Kursus, foranstaltet af Fællesledelsen af de socialdemokratiske Foreninger i Hovedstaden — som allerede omtalt i Vinterberetningen. Det var med stor Betænkelighed og mange Indvendinger, vi tog mod dem. Vi var trætte efter den nylig sluttede Vinterskole, vi havde nye og endnu ret uvante Folk i Køkken og ved Landbrug; Foraaret efter den strenge Vinter frembød mange Problemer, og Vedligeholdelse og Hovedrengøring skulde være endt til Kampagnens Begyndelse. Alligevel fortrød vi ikke, at vi til sidst sagde ja til Lederen, Urban Hansen. Det blev et straalende Stævne med levende Diskussion om de forskellige Problemer, om Kulturarbejdet i Almindelighed (ved Otto V. Nielsen), om Musik (ved Adjunkt Fritz Haase), om Politik paa Arbejdspladserne og paa Rigsdagen; kunstnerisk Medvirkning gav Farve til Samværet.

Det maa vist overhovedet siges, at det var de politiske Problemer, der gav denne Sommer sin særlige Kolorit. Verdenssituationens mægtige Spænding, vor egen og vore Broderlandes Placering i det Drama, der udspiller sig om os, Spørgsmaalet: »Bliver der Valg til Efteraaret eller bliver der ikke«. og hvilke Konsekvenser faar det for Arbejderpartiet og Landet. Der er vel aldrig givet en mere indgaaende Orientering i Landets økonomiske Situation, og den blev ofte sat i klarere Belysning gennem Sammenligningen med Stillingen i de skandinaviske Broderlande. De Foredrag, der blev holdt af Partisekretær Sven Andersson, Rektor Torvald Karlbom, Lektor Andreas Andersen og Studierektor Gunnar Hirdmann hører uden Tvivl til dem, der længst vil huskes.

Men ogsaa den forestaaende Gennemførelse af Samarbejdsudvalg mellem Arbejdere og Arbejdsgivere var naturligvis en kendelig Baggrund for Arbejdet i Grupperne: Driftsøkonomi, Rationalisering, Industrielt Demokrati er altsammen Emner, som har nær Berøring med de nye Organer.

Det var den skønneste Sommer, nogen kan mindes, og det blev for første Gang siden 1941 muligt om end i beskedent Omfang at genoptage Traditionen med en ugentlig Udflugt med Rutebil. I mange Aar havde en Jernbanetur til Ledreborg været det længste, vi kunde drive det til. Nu kom vi saa langt som til Bramsnæs Vig,

Rygaard Dyrehave og Jægerspris. Det gav altsammen en Følelse af, at det nu gaar mod bedre Tider, en Følelse, som vel næppe er alt for begrundet i den økonomiske Verdenssituation. Men dejligt var det at opleve det igen som i de »gode gamle Dage«.

At Jernringen om os er væk, eller i hvert Fald løsnet, mærkes ikke blot paa den store Deltagelse fra Norge, Sverige og Finland, ialt op mod Hundrede, men ogsaa i, at Besøg endnu længere borte fra er begyndt igen. Vi havde Studiegæster fra den engelske og amerikanske Besættelseszone i Tyskland, Folk, der i den danske Højskole vilde søge Vejledning i den tilsyneladende vanskelige Opgave at faa det tyske Folk kulturelt i Gang igen. Der var Ungarere, Kanadiere, Englændere, Østrigere, Hol­lændere, ja, der var Folk saa langt borte fra som Jamaica og St. Vincent — den sidste en Neger, f. T. Stipendiat ved Londons Universitet, der paatænkte at begynde et Højskolearbejde paa sin fjerne Ø (en af »Øerne over Vinden« i Antillerne).

Mærkeligt var det, at vi havde ungarsk Besøg paa de to mest kritiske Dage i denne for Ungarns Selvstændighed saa skæbnsvangre Sommer, den 31. Maj og den 4. November. Derved blev det muligt at følge Radioudsendelserne fra Buda-Pest og opleve en Stemning af samme Art som den, der greb en ved at lytte til Radio Wien Aftenen før Tyskernes Indtog i Byen. Mest Fornøjelse havde Kursisterne af de østrigske Gæster, der underholdt med national Sang og Musik, og hvoraf en Gruppe paa 5 Wienerere under Ledelse af Dr. Helene Schlesinger blev paa Skolen i flere Dage.

Fester, tre hver Uge, Modtagelse Søndag, Udflugt Onsdag, Afslutningsfest Fredag, foruden hvad der ellers ekstraordinært falder af: Set. Hans Fest (af den havde Typograferne i Aar skabt noget særlig smukt), Besøg af ARTE, særlige Aftendis­kussioner (f. Eks. om Fængselsvæsenet, Kultur paa Arbejdspladsen, Kunst i Hjemmet m. m.), de bidrager naturligvis meget til at give hver enkelt Uge sit Præg i Deltagernes Erindring, men for den, der skal igennem Oplevelsen 60 Gange i Sommerens Løb, flyder det let sammen, og det kan blive lovlig meget af Idyllen. En hyppig Gæst ved denne Sommers Afslutninger var Koncertsanger Erik Rehmann, der med Rette gjorde stor Lykke med sine italienske Operanumre.

At ikke alt er Idyl, som en Højskole-Sommerberetning let kan give Indtryk af, har Presse og Radio naturligvis daglig belært os om. Og at »alt Kød er som Hø«, skulde jeg selv blive smertelig erindret om, da jeg tidlig paa Sommeren, netop under en Fest, snublede paa et Trappetrin, faldt og brækkede en Arm. Det blev til en meget langvarig Historie og tog svært paa Ilumør og Arbejdskraft.

Kort forinden var der dog sket noget, som gjorde Situationen mindre kritisk: Frode Kristensen, min Medhjælper og højre Haand gennem 17 Aar, var fra 1. Juni indtraadt som ansvarlig Medforstander ved min Side. Tanken herom er gammel hos mig, men Planerne om Opførelse eller Overtagelse af nye Arbejderskoler har været under Overvejelse og Forberedelse i mange Aar og har ikke kunnet komme ud over dette Stadium paa Grund af Krig, Byggesituation m. m. Dette har ogsaa udskudt de personelle Spørgsmaal, som ellers vilde have rejst sig. Imidlertid gør min Alder sig gældende. Meget af det daglige Arbejde er vanskeliggjort ved Forholdene. Forsyninger med Fødevarer, Rengøringsmaterialer, Brændsel, Artikler til Landbrug og Have gik tidligere næsten automatisk, men volder nu ustandselig Kvaler. I endnu højere Grad gælder det vel Vedligeholdelsen af Bygninger og Inventar. Nu har vi delt Arbejdet

med disse Ting. Jeg haaber at faa mere Tid og Kraft til overs til det, som dog udgør Tilværelsens egentlige Charme her: Undervisningen og Samværet med Eleverne.

Den skønne Sommers Minus-Side mærkede vi naturligvis ogsaa. Udbyttet af Korn var kun $\frac{2}{3}$ af det normale, af Hø absolut intet og meget ringe Græsning. Det vil ogsaa hos os blive nødvendigt at indskrænke Besætningen, hvilket igen kan faa Konsekvenser for vore Forsyninger med Fødevarer. Derimod var Avlen af Frugt, Rør og adskillige andre Havesager over Middel.

Vi fik endelig i Foraaret afsluttet de langvarige Forhandlinger med Erstatningsudvalget i Anledning af Skolens Beslaglæggelse. Det var et Forlig — et magert — men sikkert bedre end en fed Proces.

Ved Sommerens Slutning maatte vi igen skifte Økonoma. Rigmor Stærk Hansen, der for et Aar siden afløste Elna Moustgaard, og som i den korte Tid havde vundet baade vore Hjerter og vor fulde Tillid, fik et Tilbud om Overtagelse af en selvstændig Virksomhed, som gav hende Udsigt til en sikret Fremtid, og hun tog imod den. I hendes Sted træder fra 1. November Frøken Kristine Jensen, tidligere Straffelejrens Møgelkær.

Fællesledelsen for de socialdemokratiske Foreninger i København

se Juni-Heftet af »Arbejderhøjskolen samt Beretningen foran.

Snedkerforbundets Bygningsprisløstokursus 18.—24. Maj talte 97 Deltagere. Det omfattede 3 Arbejdsgrupper: »Samlingsafsnittet« med *Johs. Kolby*, »Inventararbejde« med *Carl Larsen* og »Opstillingsafsnittet« med *Blok Sørensen* som Leder. Ugens Foredragsholdere var Kontorchef *Jens O. Krag* (Dansk Handelspolitik), Magister *Edv. C. J. Wolf* (Træk af en Rejse til Holland), Forbundsformand *Eiler Jensen* (Aktuelle Fagforeningsproblemer) og Folketingsmand *H. C. Hansen* (Politisk Oversigt).

Oplysningsforbundets Udvalgs- og Studielederkursus 26.—31. Maj omfattede ialt 97 Deltagere, deraf 20 Kvinder. Grupperne paa Udvalgskursus arbejdede med Udvalgsarbejdets Tilrettelægning i A. O. F.s lokale Udvalg (ledet af Folketingsmand *Chr. Christiansen*) og Aftenskolearbejde (ved Raadmand *Oluf Bertolt*). Studieledergrupperne omfattede Taleteknik (ved Overlærer, Dr. phil. *Egil Forchhammer*) og Studiekredsteknik (ved Sekretær *Erik Hauerslev*). Foredragene, der var fælles for begge Kursus, holdtes af Tegneinspektør *Otto V. Nielsen* (Musik og Sang), Forretningsfører *Torben Eriksen* (ARTE's Opgaver), Sekretær *Anders Mørk* (A. O. F. i Norge), Programsekretær *Svend Alkærsig* (Radioen og Oplysningsarbejdet), Sekretær *Erik Hauerslev* (A. O. F. og Bogsørgsmaalet) og Forstander *Hj. Gammelgaard* (Arbejderoplysningen og Højskolen).

Smedeforbundets Lærlingekursus 1.—7. Juni med 102 Deltagere. Gruppeledere i Organisationsspørgsmaal: *Chr. Olsen*, *Ivan Hansen*, *Laurits Madsen* og *Julius Nielsen*. Foredragsholdere: Folketingsmand *Chr. Christiansen* (Danmarks Fagbevægelses

Start og Udvikling, Tegneinspektør *Otto V. Nielsen* (Socialdemokratiets Tilblivelse), Forbundsformand *Hans Rasmussen* (Smedeforbundets Struktur og Ophugning), Folketingsmand *Kaj Bundvad* (Ungdom og Fagbevægelse), Sekretær *Chr. Olsen* (Voldgiftsdomme i Lærlingeforhold), Sekretær *D. Amstrup* (Lærlingeloven), Folketingsmand *Poul Hansen* (Politisk Oversigt). Ved Afslutningsfesten talte Folketingsmand *Leonhard Hansen*.

Snedkerforbundets Tillidsmandskursus 8.—14. Juni havde 101 Deltagere. Der blev undervist i to Grupper vedrørende faglige Forhold, ledet af Næstformand *Carl Nielsen* og Sekretær *Viggo Svane*, i Regnskabsvæsen ved Rejsesekretær *Laur. Petersen* og i »Industrielt Demokrati« (ved Sekretær *Erik Hauerslev*). Foredragsholder var i denne Uge Forretningsfører *Aage Christensen* (Bolignød og Boligpolitik), Forretningsfører *Sigv. Hellberg* (Fagbevægelsen i Dag), Dr. phil. *Svend Henningsen* (Verdenspolitisk Oversigt) og Folketingsmand *Hans Hedtoft* (Politiske Perspektiver).

Dansk Kedel- og Maskinpasser-Forbunds Kursus 15.—21. Juni med 43 Deltagere, delt i to Arbejdsgrupper, en omhandlende Overenskomsterne, Tillidsmandreglerne i Forbindelse med de fagretslige Regler og Forhandlingsreglerne, ledet af Forbundsformand *J. Herup*, og en vedrørende Regnskabsvæsen, Arbejdsløshedslovgivning og Arbejdsløshedskassens Vedtægt, ledet af Sekretær *Sv. Hansen*. Fælles for dette Kursus og det samtidige Bogbinderkursus var følgende Foredrag: Fuldmægtig, cand. polit. *Lauge Kallestrup* (Arbejdsløshedskassevedtægternes Anvendelse i Praksis), Folketingsmand *H. C. Hansen* (Politisk Oversigt), Direktør *Kaj Nielsen* (Kooperationen og Fagbevægelsen) og Forretningsfører *Sigv. Hellberg* (Fagretslige Regler i Praksis).

Bogbinderforbundets Kursus for Formænd og Kasserere i samme Uge havde 30 Deltagere (deraf 8 Kvinder). Foruden de foran nævnte Fællesforedrag blev der undervist eller holdt Diskussionsindledninger af Forbundsformand *Th. Nielsen* (om Forbundets Struktur og Love og om dets Overenskomster), af Hovedkasserer *Kr. Eriksen* (om Regnskab og Revision), af Sekretær *Aage Jespersen* (om Dirigent- og Sekretæropgaver samt om Priskuranterne og Haandbogen). Repræsentanterne for de norske og svenske Bogbinderforbund, *Øistein Marthinsen* og *Gunnar Jansson* gjorde Rede for deres respektive Landes Fagbevægelse, spec. Forbundsforhold.

Dansk Typograf-Forbunds Tillidsmandskursus, 22.—28. Juni, talte 73 Deltagere, Ogsaa her blev Fagets specielle Problemer fremlagt til Drøftelse af Forbundets egne ledende Funktionærer: Forbundsformand *K. A. Jørgensen*, Hovedkasserer *O. A. Lundin*, Formanden for Københavns Afd. *Willy Brauer* og for Provins Afd. *Thomas Pedersen*. *Allan Danielsson* aflagde Beretning om Svenska Typograförbundet og *Emil Torkildsen* om Norsk Centralforening af Trykkere. Der blev holdt Foredrag af Kontorchef *J. V. Krag* om »Morgendagens Økonomi«, af Dr. phil. *Sven Henningsen* om den udenrigspolitiske Situation, og af Folketingsmand *Kai Bundvad* om Rationaliseringsproblemer. Desuden foranstaltedes en politisk Diskussion mellem Folketings-

tør *Carl Wagner* (Sikkerhedstjeneste), Direktør *Fr. Dalgaard* (Den faste Voldgiftsret), Folketingsmand *Kai Bundvad* (Rationaliseringen og Fagbevægelsen samt en Demonstration af Den faste Voldgiftsrets Virkemaade), Folketingsmand *H. C. Hansen* (Politisk Rundskue) og Hovedkasserer *Chr. Carlsson* (Arbejdsløshedskassens Vedtægter og Struktur). Desuden førte Formændene for de to Hovedorganisationer, Fabrikant *Hans L. Larsen* og Forbundsformand *Eiler Jensen* en Forhandling om Dansk Industri og dens Fremtid.

Danmarks socialdemokratiske Ungdoms Kursus, 24.—30. Aug., talte 94 Deltagere og bød paa et meget broget Program, idet der ud over de obligate Kursus i Forbundets Anliggender blev budt paa bl. a. en Aften med Kulturfilm ved Direktør *Ib Koch Olsen*, en Aften med Optræden af ARTE's ypperste unge Kræfter — Musik, Sang og Deklamation — og et Besøg paa Frederiksberg Teater, hvor Sartres: For Anstændighedens Skyld blev opført. Tegneinspektør *Otto V. Nielsen* holdt en Række Foredrag om Musikens Historie og desuden talte Forbundsformand *Per Hækkerup*, Forstander *Frode Kristensen* og Programsekretær *Lawaetz*.

A. O. F.s udvidede Fagforeningskursus, 31. Aug.—12. Sept., havde i Aar 102 Deltagere, hvoraf 40 paa første Aarshold, 40 paa andet og 22 paa tredie. 9 af Deltagerne var Kvinder. De to Førsteaarshold behandlede i Grupper Arbejderbevægelsens Historie og Problemer (Højskolelærer *Svend Andersen*), Statistik (*Gammelgaard*) og Det økonomiske Program (*Frode Kristensen*), det andet Aars Hold: Bedriftsøkonomi (*Gammelgaard*), Arbejdsret (Sekretær *Carl P. Jensen*), Pristal og Lønninger (*Viggo Molin Nielsen*) — og det tredje Aars: Den nærmeste Fremtids økonomiske Opgaver (Ministersekretær cand. jur. *Niels Arup*), Rationalisering og Bedriftsraad (Sekretær *Henry Grünbaum*) samt Fagligt Oplysningsarbejde (Sekretær *Erik Hauerslev*). Desuden holdtes Foredrag af: *Frode Kristensen* (Tyskland og det ny Europa), *Hj. Gammelgaard* (Inflationsfaren), Kontorchef *J. V. Krag* (Valutapukkel og Forsyningspolitik), Fuldm. cand. polit. *Henning Friis* (Mister Danmark sin Stilling som socialt Foregangsland?), Forbundsformand *Eiler Jensen* (Perspektiver i Fagbevægelsen), Redaktør *Ernst Christiansen* (Amerika og amerikansk Fagbevægelse), Folketingsmand *Kai Bundvad*: (Rationalisering og Fagbevægelse), Folketingsmand *Chr. Christiansen* (Tillidsmandsuddannelse) og Folketingsmand *H. C. Hansen* (Politisk Oversigt), Medlem Fabrikant *Hans L. Larsen* og Forbundsformand *Hans Rasmussen* førtes en Forhandling om Samarbejdsudvalgene.

Kommunalkursus, 14.—20. Sept, havde 52 Deltagere, delt i en Købstadgruppe med Borgmester *Wm. Villumsen* som Leder og en landkommunal Gruppe med Sogneraadformand *Kai Jensen* som Leder. Foredrag blev holdt af Borgmester *Villumsen* (Nye Opgaver for den socialdemokratiske Kommunalpolitik), Landstingsmand *C. E. Christiansen* (Købstadforeningens Virksomhed), Sogneraadformand *Kai Jensen* (Sognekommunernes Organisation og deres Opgaver), Landstingsmand *Hans Hansen* (Vore Skattelove) og Direktør *Fr. Dalgaard*: Kommunerne og Boligspørgsmaalet.

Dansk Arbejdsmandsforbunds to Kursus holdtes i Dagene 28. Sept. til 11. Okt. og talte hhv. 110 og 107 Deltagere. I begge Uger var der Grupper i fig. Emner: Fagbevægelsen og de økonomiske Problemer (ved *Gammelgaard*), Den ny Verden (*Frode Kristensen*), Vejen til Demokrat og Socialisme (*Viggo Molin Nielsen*) og Folkestyrets Problemer (*Svend Andersen*). Paa begge Kursus blev der holdt Foredrag af Forbundsformand *Chr. Larsen* (Aktuelle faglige Spørgsmaal), Forstander *Frode Kristensen* (Nordisk og internationalt Samarbejde), Fuldmægtig cand. polit. *Henning Frøis* (Sociallovgivningens Fremstød). Endvidere talte paa det første Kursus Sekretær, cand. polit. *Jørgen Paldam* om Danmarks Økonomi, og Forbundsformand *Eiler Jensen* om Samarbejdsudvalgenes Formaal og Opgaver — paa det sidste Kursus Sekretær *Erik Hauerslev* om Fagbevægelsen og de kulturelle Opgaver og Ministersekretær *Niels Arup* om Ansvar og Folkestyre.

Sømændenes og Søfyrbødernes Kursus fra 12.—18. Okt. sluttede Sommeren, men var det første i sin Art. De talte 40 Deltagere og de to Forbundsledere *Th. Laursen* og *Harry Rasmussen* ledede de to faglige Grupper for hhv. 30 Sømænd og 10 Søfyrbødere. Foredragsholdere: Forbundsformand *Eiler Jensen* (Aktuelle faglige Problemer), Højskolelærer *Viggo Molin Nielsen* (England), Sekretær *Erik Hauerslev* (Fagforeningerne og Oplysningsarbejdet), Forstander *Frode Kristensen* (Hvad sker der ude i Verden?), Stabslæge *M. Brun-Petersen* (Personlig Hygiejne) og Forbundsformand *Th. Laursen* (Nordisk og internationalt Samarbejde).

Roskilde Højskoles Elevforening

Tilslutningen til Sommermødet den 2.—3. August var præget af, at Mødet ved en beklagelig Fejl ikke var blevet publiceret i »Arbejderhøjskolen«. Vi skynder os derfor at oplyse, at Sommermødet 1948 vil finde Sted Lørdag den 7. og Søndag den 8. August. Programmet meddeles i Juni-Nr. Reservér Dagene — vi skulde gerne have stor Deltagelse!

Det sædvanlige Vinterarrangement vil blive søgt gennemført Lørdag den 6. Marts. Nærmere Meddelelse vil fremkomme i »Social-Demokraten«.

Foreningen har under Fremstilling et nyt og smukt Emblem, hvis Motiv er Ravnene i Vindfløjen paa Skolens Taarn. Indtægten ved Salget vil tilfalde Otto Jensens Mindefond. Prisen paa Emblemet er endnu ikke fastlagt, men vil antagelig komme til at ligge paa ca. 2,50 Kr. Bestillinger (til Levering saa snart Emblemerne er færdige) modtages af Foreningens Kasserer.

Bestyrelsen.

Viggo Molin-Nielsen, Roskilde Højskole, Formand.
Svend Andersen, Roskilde Højskole, Kasserer.
Sv. Anker Larsen, Bogholderallé 77, København, Sekretær.
John Hvass Nielsen, Ryparken 200, København.
Verner Berthon, Frederikssundsvej 208 M, København.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENINGENS REGNSKAB

fra 1. April 1946 til 1. April 1947.

<i>Indtægter.</i>		<i>Udgifter.</i>	
Indtægt ved Sommerfest	- 406,50	Elevskrifter	Kr. 1350,00
Overført fra forrige Aar ...	Kr. 191,05	Porto + Tryksager	- 535,10
Kontingenter	- 1939,05	Rejsegodtgørelser	- 73,30
Renter paa Giro	- 12,10	Udgift ved Sommerfest	- 175,00
		Udgift ved Vinterfest	- 90,00
		Diverse Udgifter	- 10,81
		Kassebeh. pr. 31. Marts 1947	- 314,49
	<hr/>		<hr/>
	Ialt Kr. 2548,70		Ialt Kr. 2548,70

Roskilde, den 18. Maj 1947.

Svend Andersen,
Kasserer.

Regnskabet revideret og godkendt. Beholdningen var i Orden.

E. Boye Hansen,
Revisor.

Kr. Kristensen,
Revisor.

Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening

Elevmødet den 26. og 27. Juli paa Bramminge Hovedgaard hører ikke til de største, hvad Tilslutning angaar. Dog alle Forhold taget i Betragtning — at vi kun har en Skole af Navn for Tiden — at den gamle Lærerstab er spredt for alle Vinde, synes jeg at det blev et godt Møde. Det samlede ca. 30 Deltagere, der repræsenterede 15 forskellige Elevhold. Vi havde i hvert Fald nogle gode Timer sammen, og Poul Lund, der var Vært, gjorde alt for at vi skulde føle os godt tilpas paa den gamle Herregaard, hvor Esbjerg Arbejderhøjskole ogsaa fandt et Asyl i Besættelsestiden. Saa noget smagte det jo dog af Højskole.

Festen Lørdag Aften afholdtes i den nyrestaureerede Sal paa Hovedbygningen. Efter at Formanden havde aabnet Elevmødet, underholdt Aftenens Taler, Redaktør Robert Huhle, Tønder, med et Causeri om teoretisk og praktisk Socialisme. Ved Kaffebordet i Vandrehjemmets Spisesal fortalte Poul Lund om sine Forgængeres lidt voldsomme Livsvaner og Meriter paa Bramminge Hovedgaard. Aftenen sluttede med Dans til Harmonikamusik.

Udflugten Søndag Formiddag

gik til Esbjerg. Allerede Kl. 8 startede vi pr. Rutebil, og en lille Time senere rullede vi op foran den gamle »Røde Borg«, Danmarks Fiskerhøjskole. Forstander Hamle viste os rundt og Besøget sluttede i Foredragssalen, hvor han fortalte om hvad denne Skoles Maal og Stræben gik ud paa. Skolen er nu fikset op og har vel aldrig været saa pæn som nu, og mange gamle Elever sukker ved Tanken om at Skolen ikke er vor mere.

Fra Fiskerhøjskolen kørte vi ud til Nørreskovens Pavillon, hvor vi fik Formiddagskaffen. — Skolens Formand, Oluf Bertolt, der var kommet tilstede, gjorde Rede for Bestyrelsens Planer og for Erhvervelsen af den nye Grund. Under Bertolts Ledelse besaa vi derefter Grunden, hvor den nye Arbejderhøjskole skal bygges og de Omgivelser, der vil komme til at danne Rammen om den. Beliggenheden kan nok staa Maal med den gamle Skoles. Ved Middagstid var vi atter tilbage paa Bramminge Hovedgaard. Efter Middagspausen samledes vi i Salen og Oluf Bertolt holdt Foredrag om Oplysningsarbejdet og Arbejderhøjskolens Fremtid, og trak Linjerne op for hvordan han syntes den ideelle Skole burde være.

Generalforsamlingen.

Formanden Hans Holm aabnede Generalforsamlingen og oplæste en Hilsen fra Sally og Poul Hansen. Senere kom der ogsaa en telegrafisk Hilsen fra Marie og Michael Andersen. Robert Huhle valgtes til Dirigent og Sekretæren Viggo Sørensen oplæste Forhandlingsprotokollen, hvorefter Hans Holm aflagde den mundtlige Beretning.

Det er det 33. Elevmøde, vi afholder, og det kan beklageligvis ikke afholdes i Esbjerg. Omtalte en Sammenkomst med Marie og Michael Andersen i Esbjerg. Med-

lemstallet er ca. 400 og er gaaet lidt ned i det sidste Aar. Da Skolen ligger stille, har vi jo ingen Tilgang af nye Medlemmer. Heldigvis har flere tidligere Medlemmer fundet tilbage til Elevforeningen, og indtil vi faar vor nye Skole gælder det om at holde sammen paa Flokken og agitere for Tilslutning af flere. Vor Økonomi, der er baseret paa Førkrigsudgifter, kan lige køre rundt, men en Stigning i Portoudgifterne maa vi paalægge Medlemmerne.

Kassereren har omlagt Regnskabsaaret, saa det nu løber fra 1. April til 31. Marts. Haaber paa Generalforsamlingens Godkendelse heraf.

Elevskriftet »Arbejderhøjskolen« udkommer desværre foreløbig kun, grundet paa Papiersituationen, med det halve af det normale Sidetal.

Vi har haft Besøg af en af vore svenske Kammerater fra Bengt Dahlander, der nu er Redaktionssekretær i Vesterås. Han var paa Studierejse i Danmark.

Sluttede Beretningen med en Forespørgsel til Medlemmerne, hvorvidt man ønskede næste Aars Elevmøde afholdt paa Bramminge Hovedgaard, hvis det ikke kan blive i Esbjerg.

I den efterfølgende Diskussion gav alle Udtryk for at man i alle Tilfælde ønskede Elevmøde afholdt, hvis ikke i Esbjerg saa paa Bramminge Hovedgaard.

Protokol, Beretning og Regnskabsaarets Omlægning godkendtes.

Kassereren M. P. Jensen forelagde det reviderede Regnskab, der balancerede med 2086,77 Kr. og udviste en Kasse-, Bank- og Girocholdning paa ialt 878,67 Kr. Han henstillede til Medlemmerne, at de meddelte Adresseforandring.

Regnskabet godkendtes.

Formanden Hans Holm, Kassereren M. P. Jensen og Sekretæren Viggo Sørensen genvalgtes med Carl M. Hansen og Johanne Fjeldgaard som Suppleanter. Til Revisorer genvalgtes Inga Nielsen og Axel Nielsen med Lilly Petersen som Suppleant.

Elevmødet sluttede Søndag Aften med Underholdning af forskellige Kammerater, bl. a. M. P. Jensen og Rinne og Robert Huhle, der sang nogle dejlige Duetter for os. Ved Kaffebordet takkede Hans Holm alle, der havde deltaget i Mødet, og Poul Lund fordi vi var blevet saa gæstfrit modtaget paa Bramminge Hovedgaard.

ELEVMODET 1948.

Efter lige afsluttede Forhandlinger med Forstander Hamle, Danmarks Fiskerhøjskole (tidl. Esbjerg Arbejderhøjskole), vil Elevmødet 1948 blive afholdt der den første Søndag i Juli. Programmet bliver i store Træk som de foregaaende Aar, saaledes at vi samles Lørdag Kl. 18. Deltagerne maa medbringe Tæpper, Haandklæde og Lagener.

Som Talere vil vi anmode nogle af vor »gamle« Lærerstab om at komme tilstede.

Deltagelse i Mødet maa senest 8 Dage før meddeles Undertegnede. Nærmere Program i »Arbejderhøjskolen«s Juni-Nr.

Velmødt til Elevmødet 1948 paa vor gamle Skole, Danmarks Fiskerhøjskole i Esbjerg.

Hans Holm.

Elevforeningens Adresser:

Formand: Hans Holm, Nørvang 16, Esbjerg.

Kasserer: Skolebetjent M. P. Jensen, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

Sekretær: Viggo Sørensen, Haraldsgade 56, Esbjerg.

„Uden tyngende Lærdom“

AF ERIK HAUERSLEV

Med disse Ord anbefaler et Forlag en af Sæsonens Bøger til Læserne og rent bortset fra, om de, der har med Bogspredning at gøre, bør fastslaa Lærdom som noget tyngende, saa dækker Karakteristiken meget godt den allerstørste Del af den Litteratur, Aaret gav os. Den indskrænkede Papirmængde, der er til Raadighed for Bogfremstilling, synes i hvert Fald ikke at have strammet Kravene om kvalitetsmæssig »Mindstemaal«, hvorfor der til den i Almindelighed mindre lukrative Faglitteratur — i denne Forbindelse Bøger til Studiekredse, Kursus og Skoler — ikke er blevet meget Papir. Saa meget mere vigtigt er det derfor, at man er klar over, hvad der er kommet, hvad det er værd, og til hvilke Formaal det kan anvendes.

Under store Fødselsbesværligheder har følgende Publikationer fra AOF set Dagens Lys: *Bedriftsøkonomi*, *Industrielt Demokrati* og *Hvorfor Samarbejdsudvalg*. Alle tre drejer de sig om det nye »Værksteddemokrati«, som ifølge Overenskomsten mellem Arbejdere og Arbejdsgivere af Juni i Aar nu skal føres ud i Livet. *Bedriftsøkonomi* er skrevet af cand. polit. *Niels Elkær-Hansen*, der er tilknyttet Arbejderbevægelsens Erhvervsraad. Det er en Haandbog, som ingen Tillidsmand eller Arbejder i det hele taget, som faar med Samarbejdsudvalgene at gøre, vil kunne undvære. Den beskæftiger sig med Industrivirksomhedens Ledelse og Drift og lægger særlig Vægt paa den regnskabsmæssige Side af Sagen og — som Bogens Titel iøvrigt siger — paa Virksomhedens Økonomi. »Bedriftsøkonomi« er næsten udsolgt, men en ny og revideret Udgave kan ventes i Begyndelsen af det nye Aar.

Industrielt Demokrati af *Henry Grünbaum*, Statistiker i D. s. F. giver med Udgangspunkt i Bedriftsraadene, der blev skabt i en Række Lande efter den første Verdenskrig, og som ikke blev nogen Sukces, en Vurdering af Fremtidsmulighederne for de Produktionsudvalg, England, Norge, Sverige og flere andre Lande oprettede under og efter den anden Verdenskrig, og som vi ogsaa nu under Navnet Samarbejdsudvalg skal til at sysle med. Bogens første Udgave kom i November i Fjor, og efter Aftalen og Samarbejdsudvalgene herhjemme er sluttet, har Grünbaum omarbejdet Bogen og indarbejdet Aftalen i de forskellige Kapitler.

Hvorfor Samarbejdsudvalg er ingen Bog, men kun et lille Skrift paa 36 Sider, indeholdende Aftalen om Samarbejdsudvalgene, kommenteret af De samvirkende Fag-

forbund. Den er paa et Par Maaneder solgt i 12.000 Eksemplarer. Dette Skrift er iøvrigt det første af en lang Række *Diskussionsgrundlag*, som A. O. F. i Tiden fremover vil udgive om aktuelle Spørgsmaal. De er tilrettelagt saadan, at man med dem kan danne korte Diskussionskredse. Der er Stof og Spørgsmaal til en 4—6 Aftener. Inden vi skriver 1948, vil følgende Diskussionsgrundlag være udsendt: *Hvad med Udstykningen?* af Minister for offentlige Arbejder *Carl Petersen*, Aagerup; *Familiens Fremtid* af cand. polit. *Lis Groes*; *Kommunen — Borgernes Tjener* af Socialinspektør *Andreas Sørensen*, Kolding; *Skole, Born og Forældre* af Skoleinspektør *Johs. Feldvoss*, Kastrup.

Tre meget benyttede Bøger er kommet i Nyudgaver. Det gælder *Pristal og Lønninger*, et Emne, der vedbliver at være lige aktuelt og *Familiekundskab*, som er grundigt omarbejdet og med bl. a. et nyt Afsnit af Direktør *Kaj Nielsen*, H. B., om »Forbrugere og Varere«. Førsteudgaven blev solgt paa faa Maaneder; det gaar formentlig ligedan med det nye Oplag. Og endelig er *Arbejdersangbogen* nu igen paa Markedet i 30.000 Eksemplarer. Det er denne Gang en helt ny Sangbog, som Forstander *Gammelgaard* andetsteds i dette Nummer af »Arbejderhøjskolen« fortæller om. Med *Talerkunstens Teknik* har vi sparet Postvæsenet for megen Ulejlighed. For de Breve og Forespørgsler vi har faaet de sidste Aar om et egnet Materiale til Talerkursus er legio. Og der har ikke været en velegnet Bog til dette Formaal, før Dr. *Egil Forchhammer*, Leder af Statens Institut for Talelidende, paa vor Opfordring skrev denne lille fornøjelige Tale-lære, underholdende illustreret af Poul Vermehren.

Til denne Række af AOF-Udgivelser kommer desuden de Bøger, som Statsradiofonien udsender paa Schultz Forlag, Det danske Forlags og den nye energiske Socialpolitisk Forenings Bøger. Radioens *Hjem og Børn* bliver formodentlig Aarets Best-seller p. G. a. den konservative Presses Moral-Hysteri, og har med samme Anledning faaet saa fyldig Bladomtale, at det ikke er nødvendig at tilføje noget her. *Fra gammel til ny Liberalisme* er netop udkommet. Det var at vente efter *Nutidens Arbejderbevægelser* i Fjor. Men mens man kan formode, at kun faa Ikke-Arbejder-Kredse læste Studiebrevene om *Nutidens Arbejderbevægelser* eller lyttede til Udsendelserne, er der ikke for os nogen Grund til at vise samme Tilbageholdenhed. Det vil ikke skade Troen paa vor Sag.

Af Det danske Forlags Bøger er der især Anledning til at hefte sig ved *England bygger op* af Handelsminister *Jens O. Krag* og *Reginald Spink*. Englands Skæbne er i mange Maader vor Skæbne, og i hvert Fald vil det for Arbejderbevægelsen i hele Vesteuropa være afgørende, hvordan Labour klarer Efterkrigstidens Problemer.

En gammel Højskoleelev er »altid paa Vej«, og blandt ovenstaaende finder man godt Rejseselskab.

PERSONALIA

Orla Bundgaard Povlsen, der har skrevet Digtet »Menneskets Stemme« her i Hæftet, var Elev paa Roskilde Højskole 1940—41. 1944 udsendte han paa Carit Andersens Forlag Digtsamlingen »Pony og Pegas«, og i Aar har han hos Haselbalch faaet udgivet Romanen »I Vorherres Biograf.« »Menneskets Stemme« er oprindelig skrevet til og fremført som Prolog ved en Solhvervsfest i Kolding 1946.

Roskilde Højskoles Formand, Folketingsmand *Chr. Christiansen*, blev først genvalgt flot i Frederikshavnskredsen 28. Okt., og dernæst, da Hedtoft dannede sin Regering, udnævnt til Fiskeriminister. Nu kommer Middagen til at staa paa Fisk i Roskilde!

Folketingsmand *Poul Hansen*, Grenaa, som er den nuværende Titel paa vor gamle Esbjerg Forstander, fejrede den 7. September sin 50 Aars Fødselsdag, og Arbejderhøjskolen var selvfølgelig blandt de mange, der viste ham behørig Opmærksomhed. Ved Folketingsvalget 28. Oktober sejrede han igen stort i sin Kreds og sidder saa fast blandt Partiets Tingmænd som nogensinde.

Vor gamle Roskilde-Lærer *Møller-Nielsen*, Social-Demokraternes Fridolin med det skarpe Øje, er travlt optaget med at skrive en Bog til Oplysningsforbundets Bogkreds. Den skal hedde »Kunst og Tidsaaend« og bliver med Billeder og kan ventes at foreligge klar til de hungrende Læseres Fortæring omkring August 1948.

Ved en beklagelig Korrekturfejl var i de smukke Mindeord om Skræder *Chr. Sønder* i Arbejderhøjskolens Juni-Nr. den afdødes Navn trykt som Chr. Sønder. Hans Venner forstod nok, hvem det drejede sig om, men alligevel —

Ved Aabningen af Efteraarets Arbejdsmandskursus paa Roskilde udtalte Forstander Gammelgaard nogle smukke Mindeord om den i Sommer afdøde Forbundsformand *Axel Olsen*, hvis Interesse for sine Medlemmers Dygtiggørelse og Oplysning havde givet sig mange Udslag, ikke blot i arbejdstekniske og tarifbetonede Kursus, men ogsaa i et Skolcarbejde af mere medborgerlig og almenkulturel Karakter.

Fire Roskilde-Elever fra sidste Vinter, *Heming Andersen*, *Werner Berthou*, *Sv. Knudsen* og *Brigitte Raloff* har modtaget Bramsnæs' Boglegat som Belønning for udvist Flid og Interesse.

En sørgelig Ulykke indtraf ved Grenaa Strand den 18. Juli, da Redaktøren af Grenaa Social-Demokrat *Svend Sandland-Nielsen* omkom ved Drukning sammen med en Ven, Otto Hansen, hvem han var svømmet til Hjælp. Sandland-Nielsen var gammel Roskilde-Elev, Genève-Elev, Avoncroft-Elev, en flittig Fordragsholder indenfor AOF, virksom paa mange Omraader. Hans Bortgang er et stort Tab.

Vor skattede Esbjerg-Lærer *Michael Andersen*, der nu er Forsorgssekretær ved Faarhus-Lejren, har vundet megen Paaskønnelse for sit Arbejde i sin nye Stilling; desværre har han i Sommer ligget længe syg paa Hospitalet i Sønderborg, men det glæder os at kunne meddele, at han nu er kommen til Krylt og har optaget sin Virksomhed paany.

*

Esbjerg Arbejderhøjskoles Kasserer, Forretningsfører *Robert Larsen*, fyldte 60 Aar den 30. Oktober og blev hyldet paa forskellig Vis baade af personlige Venner og af de mange Organisationer og Institutioner, hvor han har Tillidshverv. Højskolens Gratulation manglede naturligvis heller ikke.

*

H. Stenholt-Laursen, Roskilde-Elev, fremtrædende D. s. U.-er, Skribent og Redaktør, p. T. Lærer for Fangerne i Faarhuslejren, har til den nye Udgave af Arbejdersangbogen leveret en ny og udmærket Oversættelse af den tyske Socialist-March: »Op, Socialister, Oprørshære«.

*

Forstander *Frode Kristensens Bog* »Den ny Verden«, der kom i AOF's Bogkreds i Begyndelsen af Aaret, fik en overmaade smuk Modtagelse. »En Bog, der giver Udsyn og Forstaaelse«, »saglig og klar Besked«, »Mange vil faa Glæde af den«, er nogle af de Udbrud, der er faldet Kritikken i Pennen. Har du selv læst den?

*

Vor Folkesanger *Oskar Hansen* har paa Fremads Forlag udsendt en ny Digt-samling »Jævne Folk«. Den vil utvivlsomt gaa som varmt Brød!

Julius Bomholt, hvis Navn trods senere Livets Omskiftelser for altid vil være knyttet til Esbjerg Arbejderhøjskole, har igen vakt Opmærksomhed og Røre i Læseverdenen ved et Digtværk: Romanen »Blomstrende Gren«. Den foregaar i Nærheden af Kongeaaen omkring Befrielsesdagen 5. Maj. Kritikken har ikke, trods god Vilje, kunnet skjule, at Bomholt har præsteret endnu en god Bog.

*

I Esbjerg Arbejderhøjskoles Bestyrelse har AOF indvalgt, i Stedet for Fiskeriminister Chr. Christiansen, Sekretær *Erik Hauerslev*, og i Stedet for Raadmand Ib Kolbjørn, M. P., Forretningsfører *Ernst Larsen*, Københavnsudvalget.

*

Arkitekt *Otto Frankild*, som vandt 1. Præmien i Konkurrencen om Esbjerg Arbejderhøjskole, har efter at Artiklen foran var skrevet, vakt Furore ved at tage hele tre Præmier i samme Konkurrence, nemlig om en Kommuneskole i Holstebro. Det kom for Dagen, at han ligefrem samler paa Præmier, 35 har han hidtil taget. Bladene kalder ham »Fænomenet Frankild«, »Arkitekternes Aladdin«.

*

Rasmus Vind, der siden Foraaret har taget Bopæl hos sin Søn Ingeniør Knud Vind i Esbjerg, var først paa Efteraaret saa uheldig at komme tilskade ved et Cyklesammenstød. saa han et Par Maaneder har ligget til Sengs paa Alderdomshjemmets Sygeafdeling. Han har dog nu saa vidt overvundet Følgerne, som han er begyndt at stavre omkring ved Hjælp af et Par Stokke.

God Bedring!

